HEDA GABLER

KETURIŲ VEIKSMŲ DRAMA

Iš vokiečių kalbos vertė
MATAS MELĖNAS

Henrik Ibsen. SÄMTLICHE WERKE
Fünfter Band, S. Fischer Verlag, Berlin, 1907

VEIKĖJAI

JORGENAS TESMANAS, valstybės stipendininkas, kultūros istorijos tyrinėtojas
HEDA, jo žmona
FREKEN JULIANĖ TESMAN, jo teta
FRU ELVSTED
ASESORIUS BRAKAS
EILERTAS LIOVBORGAS
BERTĖ, Tesmanų tarnaitė

Veiksmas vyksta Tesmanų viloje, vakarinėje miesto dalyje

PIRMASIS VEIKSMAS

Erdvi, dailiai ir skoningai įrengta svetainė, vyrauja tamsios spalvos. Užpakalinėje sienoje — plati durų anga su atitrauktomis portjeromis. Ši anga — į mažesnį kambarį tokio pat stiliaus, kaip svetainė. Dešinėje svetainės sienoje yra dvivėrės durys į prieškambarį. Priešpriešiais, kairėje pusėje,— stiklinės durys, taip pat su atitrauktomis užuolaidomis. Pro stiklus matyti dengtos verandos dalis ir rudens nuspalvinti medžių lapai. Priekyje stovi ovalinis staltiese uždengtas stalas, apstatytas kėdėmis. Dešinėje, prie sienos,— plati tamsių koklių krosnis, krėslas su aukštu atlošu, kojoms suolelis su pagalvėlėm ir dvi taburetės. Toliau, dešiniajame kampe,— kampinė sofa ir apvalus staliukas. Priešais, kairėje,— nuo sienos kiek atitraukta sofa. Netoli stiklinių durų — pianinas. Prie užpakalinės sienos abipus durų angos — etažerės su terakotos ir majolikos niekniekiais. Prie antrojo kambario užpakalinės sienos matyti sofa, stalas ir keletas kėdžių. Viršum šios sofos — gražaus senyvo vyro, vilkinčio generolo uniforma, portretas. Viršum stalo kabo lempa su matinio stiklo abažūru. Svetainėje pristatinėta daugybė vazų ir stiklinių indų su gėlių puokštėmis; kitos padėtos ant stalo. Abu kambariai iškloti storais kilimais

Rytas. Pro stiklines duris šviečia saulė

Freken Julianė Tesman su skrybėle ir skėčiu įeina iš prieškambario. Bertė, nešdama į popierių suvyniotą puokštę, eina paskui ją. Freken Tesman yra malonios, geraširdiškos išvaizdos dama; jai maždaug šešiasdešimt penkeri metai. Apsirengusi paprastai, tačiau rūpestingai — pilka išeigine eilute. Bertė — pagyvenusi tarnaitė, kukli, truputį kaimietiškos išvaizdos

FREKEN TESMAN *(tarpdury sustoja, klausosi ir prislopintu balsu sako).* Vis dėlto ne!.. Esu tikra, jie dar nebus atsikėlę!

BERTĖ *(taip pat prislopintu balsu).* Aš juk sakiau, freken. Tik pagalvokit: garlaivis atplaukė labai vėlai naktį! Na, o paskui! Dievuli, kiek jaunoji ponia turėjo visko išpakuoti prieš atsiguldama!

FREKEN TESMAN. Taip, taip... tegu tik gerai išsimiega! Bet, kol jie ateis, reikia įleisti gaivaus oro. *(Ji eina prie stiklinių durų ir plačiai jas atidaro)*

BERTĖ *(prie stalo, nusiminusi, su puokšte rankoje).* Dieve brangus, čiagi niekur nėra laisvos vietos! Galbūt padėsiu ją tenai, freken! *(Deda puokštę ant pianino)*

FREKEN TESMAN. Štai ir turi naujus ponus, mieloji mano Berte. Aukščiausiasis mato, kaip neapsakomai sunku man su tavimi skirtis.

BERTĖ *(verksmingai).* Na o man, freken! Ką gi aš turėčiau sakyti? Juk šitiek metelių jūsų duoną valgiau.

FREKEN TESMAN. Taip jau reikia, Berte. Dievaži, kitos išeities mums nėra. Matai, Jorgenui tu būtinai reikalinga ruoštis apie namus. Būtinai. Jis juk iš kūdikystės pripratęs, kad tu juo rūpintumeis.

BERTĖ. Tas tiesa, freken, bet man niekaip neišeina iš galvos mūsų ligonė. Vargšelė, ji tokia silpna! O čia dar nauja tarnaitė! Kol gyva ji neišmoks įtikti ligonei.

FREKEN TESMAN. Ką gi, aš ją pamokysiu, o sunkiausių darbų pati imsiuos, supranti. Dėl mano vargšės sesers tu būk rami, mieloji Berte.

BERTĖ. Taip, bet man, freken, ir kas kita rūpi. Aš gerokai baiminuosi, kad neįtiksiu jaunajai poniai.

FREKEN TESMAN. Na jau, dieve mano... Iš pradžių gal šis bei tas gali...

BERTĖ. Ak, tikriausiai ji labai opi.

FREKEN TESMAN. Ką tu manai. Generolo Gablerio duktė. Žinia, į ką buvo įpratusi, generolui dar gyvam esant! Prisimeni, kaip ji drauge su tėvu jodinėdavo? Ilgu juodos gelumbės sijonu? Su plunksnomis prie skrybėlės?

BERTĖ. Kaipgi neprisiminsi!.. Dievaži, ir kas galėjo tuomet pagalvoti, kad iš jos ir pono kandidato bus pora!

FREKEN TESMAN. Ir man nė į galvą. Bet žiūrėk, Berte,— kad nepamirščiau,— nebevadink Jorgeno kandidatu. Reikia sakyti: ponas daktaras.

BERTĖ. Taip, ir jaunoji ponia tą sakė... šiąnakt, vos tik pro duris įžengė. Ar tas tiesa, freken?

FREKEN TESMAN. Žinoma, tiesa. Tik pamanyk: ten, užsienyje, jį daktaru padarė. Dabar, bekeliaujant, supranti. Aš pati apie tai ničnieko nežinojau, kol neišgirdau iš jo paties prieplaukoje.

BERTĖ. Taip, taip, iš jo dar visko galima laukti. Toks guvus jisai. Tik kaip gyva nebūčiau pagalvojusi, kad jis imtų ir žmones gydyti.

FREKEN TESMAN. Ne, jis ne toks daktaras pasidarė. *(Reikšmingai linkteli)* Beje, gal netrukus turėsi jį dar iškilmingiau tituluoti.

BERTĖ. Ką jūs sakote! Na o kaip, freken?

FREKEN TESMAN *(šypsosi).* Hm... taip, norėtum žinoti! *(Susijaudinusi)* Ak dievuli, jei velionis Jokumas galėtų atsikelti iš kapo ir pažiūrėti, kuo tapo jo vaikelis! *(Apsidairo)* Bet, klausyk, Berte, kodėl tu taip padarei? Kam nuėmei apvalkalus nuo visų baldų?

BERTĖ. Ponia man liepė nuimti. Negalinti, sako, pakęsti apvalkalų ant kėdžių.

FREKEN TESMAN. Vadinasi, jie čia ir sėdės... kiauras dienas?

BERTĖ. Taip, atrodo. Bent jaunoji ponia, nes jis, ponas daktaras, jisai nieko nesakė.

Jorgenas Tesmanas niūniuodamas įeina iš dešinės galinio kambario pusės, nešinas atdaru, tuščiu lagaminu. Jis — vidutinio ūgio, jaunos išvaizdos, trisdešimt trejų metų, truputį apkūnus vyras. Veidas atviras, apvalus, patenkintas; plaukai ir barzda šviesūs. Nešioja akinius, vilki patogia, ne visai tvarkinga kasdienine eilute

FREKEN TESMAN. Labas rytas, labas rytas, Jorgenai!

TESMANAS *(tarpdury).* Teta Julė! Mieloji teta Julė! *(Prieina ir krato jos ranką)* Tokį tolimą kelią atėjai... ir šitaip anksti! Ką?

FREKEN TESMAN. Tu gi gali suprasti: aš turėjau užsukti pas jus valandėlę.

TESMANAS. Ir dėl to kaip reikiant naktį nepailsėjai!

FREKEN TESMAN. Ak, man tas niekai.

TESMANAS. Iš prieplaukos, tikiuos, laimingai namo parėjai. Ką?

FREKEN TESMAN. Žinoma, ačiū dievui! Ponas asesorius buvo toks malonus — palydėjo mane iki pat durų.

TESMANAS. Mes labai apgailestavome, kad negalėjome paimti tavęs drauge į karietą. Bet juk tu pati matei... Heda turėjo tiek daug dėžučių — jas reikėjo sutalpinti.

FREKEN TESMAN. Taip, iš tikrųjų ji vežėsi baisybę dėžučių.

BERTĖ *(Tesmanui).* Ar nereikėtų nueiti ir paklausti ponią, gal esu jai reikalinga?

TESMANAS. Ne, ačiū, Berte, gal neik. Ji sakė paskambins, jei tavęs prireiks.

BERTĖ *(išeidama į dešinę).* Aha.

TESMANAS. Išnešk va tą lagaminą!

BERTĖ *(paimdama lagaminą).* Užkelsiu jį ant aukšto. *(Išeina į prieškambarį)*

TESMANAS. Įsivaizduok, teta: pilną lagaminą prisigrūdau vien išrašų. Tiesiog nepatikėsi, ko aš prisirinkau archyvuose. Senų nuostabių dalykų — niekas net nenuvokė, ko jie verti.

FREKEN TESMAN. Taip, Jorgenai, neleidai tuščiai laiko povestuvinėje kelionėje.

TESMANAS. Taip, šituo galiu pasigirti. Bet skrybėlę nusiimk, teta! Na, eikš, aš tau atrišiu kaspinus. Ką?

FREKEN TESMAN *(jam atrišant).* Dievuli, visiškai taip, lyg tu pas mus, namie, tebebūtum.

TESMANAS *(sukiodamas ir vartydamas rankose skrybėlę).* Bet kokią puikią, kokią elegantišką skrybėlę įsigijai!

FREKEN TESMAN. Dėl Hedos aš ją nusipirkau.

TESMANAS. Dėl Hedos? Ką?

FREKEN TESMAN. Taip, kad netektų Hedai manęs gėdytis, jei kartais drauge išeitume į gatvę.

TESMANAS *(glostydamas jai skruostą).* Kaip tu apie viską pagalvoji, miela teta Jule! *(Padeda skrybėlę ant*

kėdės prie stalo) O dabar, žinai ką, dabar sėskime čia patogiai ant sofos ir paplepėkime, kol ateis Heda.

Freken Tesman pastato skėtį į kampą prie sofos, abu susėda

FREKEN TESMAN *(paima Tesmaną už rankų ir žiūri į jį).* Kaip man gera, kad tu vėl su manim, Jorgenai, sveikas ir gyvas!.. Ak tu mielas mūsų velionio Jokumo vaikuti!

TESMANAS. Ir man, kad vėl tave matau, teta Jule. Juk tu man buvai tėvas ir motina.

FREKEN TESMAN. Žinau, puikiai žinau, tu visada meilus savo senoms tetoms.

TESMANAS. O teta Rina dar nė kiek negerėja? Ką?

FREKEN TESMAN. Ne, brangusis. Sunku tikėtis, kad pagerėtų, vargšelė. Guli kaip gulėjusi visus tuos metelius. Kad tik aukščiausiasis dar neatimtų jos iš manęs! Kitaip iš tikrųjų nežinau, kam turiu gyventi. Ypač dabar, kai va nereikės nė tavimi rūpintis.

TESMANAS *(tapšnoja jai per nugarą).* Na jau, na jau!..

FREKEN TESMAN *(ūmai pakeitusi toną).* Kai pagalvoji, kad tu dabar jau vedęs, Jorgenai! Ir kad iš visų tu pasirinkai Hedą Gabler. Pamanyk sau! Žavingąją Hedą Gabler, turėjusią tiek gerbėjų!

TESMANAS *(tyliai niūniuoja ir patenkintas šypsosi).* Taip, aš manau, čia po miestą zuja nemaža gerų bičiulių, kurie man pavydi. Ką?

FREKEN TESMAN. Ir kad tu galėjai vykti į tokią ilgą povestuvinę kelionę! Daugiau kaip penki, beveik šeši mėnesiai...

TESMANAS. Na... man ji buvo taip pat savotiška mokslinė kelionė. Kiek daug archyvų išverčiau!.. O kokią krūvą knygų perskaičiau!

FREKEN TESMAN. Žinoma. *(Intymiau ir kiek prislopintu balsu)* Bet klausyk, Jorgenai, ar tu neturi man ko nors papasakoti... ko nors ypatinga?

TESMANAS. Apie kelionę?

FREKEN TESMAN. Taip.

TESMANAS. Ne, nieko daugiau nežinau, negu savo laiškuose esu rašęs. O kad ten daktaro laipsnį gavau — apie tai juk vakar tau pasakojau.

FREKEN TESMAN. Taip, tas taip. Bet aš manau, ar tu neturi... ar neturi... kokių nors vilčių?..

TESMANAS. Vilčių?

FREKEN TESMAN. Dieve mano, Jorgenai,— juk aš tavo sena teta!

TESMANAS. Taip, turiu vilčių, žinoma.

FREKEN TESMAN. Na matai!

TESMANAS. Turiu ko geriausių vilčių, tikiuosi greitu laiku tapti profesorium.

FREKEN TESMAN. Ak, profesorium, taip...

TESMANAS. Arba... galiu ir pasakyti: aš tikrai žinau, kad tapsiu profesorium. Bet ir tu pati juk puikiai žinai, geroji teta Jule.

FREKEN TESMAN *(šyptelėdama).* Na taip. Tiesa. *Kitu tonu)* Bet mes gi ketinom pasišnekučiuoti apie kelionę. Ji tikriausiai kaštavo tau krūvą pinigo, Jorgenai?

TESMANAS. O kaipgi! Bet didelė stipendija gerokai padėjo.

FREKEN TESMAN. Vis dėlto nesuprantu, kaip tu verteisi, kad jos užteko dviem.

TESMANAS. Ko gero, tai ir nelengva suprasti. Ką?

FREKEN TESMAN. Be to, kai keliauji su dama. Kaip teko girdėti, tat kur kas brangiau kaštuoja.

TESMANAS. Žinoma, šiek tiek brangiau, aišku. Bet Hedai b ū t i n a i reikėjo šios kelionės, teta! Iš tikrųjų b ū t i n a i. Kitaip būtų buvę nei šis, nei tas.

FREKEN TESMAN. Taip, taip, žinoma. Juk povestuvinės kelionės dabar kažkaip madingos... Nagi sakyk, ar čia, namie, jau spėjai kaip reikiant apsidairyti?

TESMANAS. Kaipgi! Nuo ankstyvo ryto aš jau ant kojų.

FREKEN TESMAN. Ir kaip tau patinka viskas?

TESMANAS. Labai! Nepaprastai! Tik man neaišku, ką mes veiksime su tais dviem tuščiais kambariais, kur tarp galinio kambario ir Hedos miegamojo.

FREKEN TESMAN *(šypteli)*. Ak mano mielas Jorgenai, jie pravers... kada nors.

TESMANAS. Iš tikrųjų, teta! Žinoma! Juk mano biblioteka po truputį didės... Ką?

FREKEN TESMAN. Na matai, mielas mano vaikuti! Kaip tik aš ir galvojau apie biblioteką.

TESMANAS. O labiausiai aš džiaugiuosi dėl Hedos. Dar prieš susižadant, ji taip dažnai sakydavo, kad niekur kitur nenorėtų gyventi, o tik čia, valstybės tarėjo našlės Falk viloje.

FREKEN TESMAN. Bet ir pasitaikyk tu man taip gerai: vos tik jums išvykus, buvo paskelbta, kad vila parduodama.

TESMANAS. Taip, teta Jule, mums tikrai pasisekė. Ką?

FREKEN TESMAN. Tik gerokai, mielas mano Jorgenai, oi, gerokai kaštuos tau visa tai.

TESMANAS *(žiūri į ją, truputį nusiminęs)*. Ko gero, gal ir taip, teta?

FREKEN TESMAN. Dievaži taip!

TESMANAS. Kiek, tavo nuomone? Maždaug? Ką?

FREKEN TESMAN. Sunku pasakyti, kol nėra visų sąskaitų.

TESMANAS. Laimė, kad asesorius Brakas išderėjo man tokias pakenčiamas sąlygas. Jis pats Hedai rašė.

FREKEN TESMAN. Tik jau nesibaimink per daug, mano mielas!.. Už baldus ir kilimus aš pati laidavau.

TESMANAS. Laidavai? Tu? Mieloji teta Jule... kuo gi tu galėjai laiduoti?

FREKEN TESMAN. Įkeičiau rentas.

TESMANAS. Ką? Savo... ir tetos Rinos rentas?

FREKEN TESMAN. Ką gi, kitos išeities aš nemačiau...

TESMANAS *(atsistoja prieš ją).* Teta, bet ar tau galva susisuko? Juk rentos — vienintelis judviejų pragyvenimo šaltinis.

FREKEN TESMAN. Na, na, tik jau nesijaudink dėl to! Visa tai — paprasčiausias formalumas, supranti. Ir asesorius Brakas tą pat sakė. Jis ir buvo toks malonus — sutvarkė viską. Tai jo žodžiai: paprasčiausias formalumas.

TESMANAS. Tegu ir taip. Bet vis dėlto...

FREKEN TESMAN. Dabar tu gausi algą — bus iš ko mokėti. O jeigu ir reikės mums truputį pravėdinti piniginę?.. Tik mažą truputėlį pradžiai?.. Viešpatie, dėl to mes tik džiaugtumės, iš tikrųjų.

TESMANAS. Ak teta, tu niekad nepavargsti, aukodamasi dėl manęs!

FREKEN TESMAN *(atsistoja ir deda rankas jam ant pečių).* Man vienintelis džiaugsmas šioje žemėje — lyginti tau kelią, mielas mano vaikuti. Juk tu neturėjai nei tėvo, nei motinos, nebuvo kas glaudžia tave. O dabar mes visai netoli tikslo! Kas be ko, retkarčiais ir juodesnių valandų pasitaikydavo. Bet dabar, ačiū dievui, tu jau prasimušei, Jorgenai!

TESMANAS. Taip, iš tikrųjų keistai viskas susiklostė.

FREKEN TESMAN. O visi priešininkai, kurie stojo tau skersai kelio, nieko nepešė. Jie prakišo, Jorgenai! Ir labiausiai tas, kuris buvo tau pavojingiausias. Kaip pasiklosi, taip išmiegosi,— vargšas susipainiojęs žmogus.

TESMANAS. Ar tu ką nors girdėjai apie Eilertą? Taip sakant, man išvažiavus.

FREKEN TESMAN. Tik tiek, kad jis išleidęs naują knygą.

TESMANAS. Ką tu sakai! Eilertas Liovborgas? Dabar neseniai? Ką?

FREKEN TESMAN. Žmonės kalba. Bet tikriausiai ji ne ko verta! Va kai t a v o nauja knyga pasirodys — bus visai kas kita, Jorgenai! Apie ką gi ji?

TESMANAS. Apie Brabanto namų pramonę viduramžiais.

FREKEN TESMAN. Žiūrėk tu man, ir apie tokius dalykus sugebi rašyti!

TESMANAS. Beje, šita knyga gali pasirodyti ne taip greit. Mat, pirmiausia turiu sutvarkyti visą tą gausybę surinktos medžiagos.

FREKEN TESMAN. Taip, taip, tvarkyti ir rinkti tu meistras. Ne be reikalo tu velionio Jokumo sūnus.

TESMANAS. Aš labai nekantrauju imtis darbo. Ypač dabar, kai turiu savą jaukų kampelį, kur galėsiu dirbti.

FREKEN TESMAN. Ir svarbiausia — turi tą, kurios geidė tavo širdis, mielas Jorgenai.

TESMANAS *(apkabina ją).* Taip, taip, teta Jule! Juk nieko nėra gražesnio už Hedą! *(Žiūri į duris)* Štai, rodos, ji ateina. Ką?

H e d a ateina iš kairės pusės per galinį kambarį. Tai dvidešimt devynerių metų dama. Veidas orus, figūra grakšti, dailiai sudėta. Veido spalva matinė, blyški. Pilkose kaip plienas akyse spindi šalta, aiški rimtis. Plaukai gražūs, rusvi, bet nelabai tankūs. Apsivilkusi skoningu, kiek laisvoku rytiniu drabužiu

FREKEN TESMAN *(pasitikdama Hedą).* Labas rytas, mieloji Heda! Sveika gyva!

HEDA *(paduodama jai ranką).* Labas rytas, mieloji freken Tesman! Taip anksti aplankėte? Jūs labai maloni.

FREKEN TESMAN *(kiek sumišusi).* Na... o kaip jaunoji ponia miegojo savo naujuose namuose?

HEDA. Ak, dėkoju! Pusėtinai.

TESMANAS *(juokiasi).* Pusėtinai! Nieko sau, Heda! Tu kaip užmušta miegojai, kai aš kėliausi.

HEDA. Laimė. Bet juk pirmiausia reikia priprasti prie visko, kas nauja, freken Tesman. Po truputį. *(Žiūri į kairę)* Ak, tarnaitė jau atidarė balkono duris. Tiesiog skendime saulėje.

FREKEN TESMAN *(eina prie durų).* Na, tai mes uždarysime duris.

HEDA. Ne, ne, nereikia! Mielas Tesmanai, malonėk užtraukti užuolaidas. Šviesa bus švelnesnė.

TESMANAS *(prie durų).* Taip... taip... Na štai, Heda... dabar ir tamsiau, ir oras gaivus.

HEDA. Taip, gaivaus oro čia iš tikrųjų reikia. Šitiek gėlių... Bet, brangioji... gal malonėtumėte sėsti, freken Tesman?

FREKEN TESMAN. Ne, labai ačiū. Dabar jau žinau, kad čia viskas klostosi gerai... ir ačiū dievui! O man jau metas namo — juk ten vargšė ligonė guli ir nekantriai laukia manęs.

TESMANAS. Aš jai siunčiu daug daug sveikinimų! Ir pasakyk: vėliau užeisiu, aplankysiu ją.

FREKEN TESMAN. Būtinai. Ak, tiesa, Jorgenai... *(Ieško kišenėje)*... Vos nepamiršau. Tau šį tą atnešiau.

TESMANAS. Ką gi, teta?

FREKEN TESMAN *(išsitraukia plokščią, į laikraštį suvyniotą ryšulėlį ir paduoda jam)*. Štai, mano mielas vaikuti.

TESMANAS *(išvynioja)*. Vaje! Tu man jas išsaugojai, teta Jule! Heda! Man tiesiog graudu. Ką?

HEDA *(prie etažerės dešinėje)*. Kas gi ten, mano mielas?

TESMANAS. Šlepetės! Mano senosios šliurės!

HEDA. Ak, štai kas! Prisimenu, kelionėje dažnai apie jas kalbėdavai.

TESMANAS. Taip, iš tikrųjų aš jų baisiai pasigesdavau. *(Eina prie jos)* Štai pažiūrėk, Heda!

HEDA *(eina prie krosnies)*. Ne, dėkoju — manęs jos tikrai nedomina.

TESMANAS *(sekdamas paskui ją)*. Tik pamanyk... jas man teta Rina išsiuvinėjo... sirgdama ir gulėdama lovoje. Ai, tu nepatikėsi, kiek daug prisiminimų man kelia tos šliurės.

HEDA *(prie stalo)*. Bet man jokių.

FREKEN TESMAN. Heda teisybę sako, Jorgenai.

TESMANAS. Taip, bet, aš manau, dabar, kai ji pasidarė šeimos narys...

HEDA *(pertraukdama)*. Su tarnaite, matyt, nesutarsime, Tesmanai!

FREKEN TESMAN. Nesutarsite... su Berte?

TESMANAS. Brangioji... K a s tau šovė į galvą? Ką?

HEDA *(rodo)*. Žiūrėk! Ji paliko ant kėdės savo seną skrybėlę.

TESMANAS *(nusigandęs išmeta ant žemės šliures).* Heda!..

HEDA. Tik pagalvok... ateitų kas nors ir pamatytų?

TESMANAS. Heda!.. Juk čia tetos Julės skrybėlė!

HEDA. Taip?

FREKEN TESMAN *(paima skrybėlę).* Iš tikrųjų mano. Ir, beje, visiškai nesena, mieloji fru Heda.

HEDA. Aš jos kaip reikiant neapžiūrėjau, freken Tesman.

FREKEN TESMAN *(užsideda skrybėlę ir susiriša kaspinus).* Tiesą pasakius, aš ją pirmą kartą užsidėjau... Dievaži, pirmą kartą.

TESMANAS. Ir kokia elegantiška. Tiesiog puiki!

FREKEN TESMAN. Ne taip jau baisiai, mielas mano Jorgenai. *(Apsidairo)* Kur skėtis?.. A, štai! *(Pasiima)* Jis taip pat mano... *(murma)* o ne Bertės.

TESMANAS. Nauja skrybėlė ir naujas skėtis. Tik pamanyk, Heda!

HEDA. Gražus, dailus.

TESMANAS. Juk tiesa? Ką? Betgi tu, teta, prieš išeidama pažiūrėk gerai į Hedą. Kokia j i graži, kokia daili!

FREKEN TESMAN. Ak vaikuti mano, juk t a i ne naujiena. Heda visuomet buvo žavi. *(Linkteli ir eina į dešinę)*

TESMANAS *(sekdamas paskui ją).* Taip, bet ar pastebėjai, kokia ji apskritutė ir putli pasidarė? Kaip ji papilnėjo kelionėje?

HEDA *(vaikščiodama pirmyn ir atgal).* Ak, užteks!..

FREKEN TESMAN *(sustoja ir atsigręžia).* Papilnėjo?

TESMANAS. Taip, teta Jule, nors tau sunku pastebėti, kai ji su šituo drabužiu. Bet a š turiu dingsčių...

HEDA *(prie stiklinių durų, nekantriai).* Ak, jokių dingsčių tu neturi — niekam!

TESMANAS. Matyt, paveikė Tirolio kalnų oras...

HEDA *(trumpai, pertraukdama).* Aš visiškai tokia pat, kokia buvau prieš kelionę.

TESMANAS. Tu taip sakai! Bet ar iš tikrųjų tokia?! Kaip t a u atrodo, teta?

FREKEN TESMAN *(susideda rankas ir įdėmiai žiūri į Hedą).* Žavi... žavi... žavi Heda. *(Prieina prie Hedos, abiem rankom palenkia jos galvą ir bučiuoja plaukus)* Dieve, laimink ir sergėk Hedą Tesman! Dėl Jorgeno!

HEDA *(švelniai išsivaduoja).* Ak!.. Užteks!

FREKEN TESMAN *(tyliai, susijaudinusi).* Kas mielą dienelę ateidinėsiu pas judu.

TESMANAS. Prašom, teta! Ką?

FREKEN TESMAN. Sudie... sudie!

Išeina pro prieškambario duris. Tesmanas ją palydi. Durys lieka praviros. Girdėti, kaip Tesmanas kartoja savo sveikinimus tetai Rinai ir padėką už šliures

Tuo pat metu Heda vaikšto po kambarį pirmyn ir atgal, kilnoja rankas ir gniaužia kumščius tartum įdūkusi. Paskui atitraukia stiklinių durų užuolaidas, sustoja ir žiūri laukan

Po valandėlės grįžta Tesmanas ir įeidamas uždaro duris

TESMANAS *(pakelia nuo grindų šliures).* Į ką tu žiūri, Heda?

HEDA *(vėl rami ir susivaldžiusi).* Žiūriu į medžių lapus. Jie tokie geltoni, nuvytę.

TESMANAS *(šliures suvynioja ir padeda ant stalo).* Ką gi, jau rugsėjo vidurys.

HEDA *(vėl suirzusi).* Taip, aišku... jau vidurys rugsėjo.

TESMANAS. Sakyk, ar tau neatrodė teta Julė šiandien kažkokia keista? Kone iškilminga? Nenumanai, kas jai galėjo atsitikti? Ką?

HEDA. Aš juk beveik nepažįstu jos. Ar ji nedažnai tokia?

TESMANAS. Ne, tokia, kaip šiandien, nedažnai.

HEDA *(pasitraukia nuo stiklinių durų).* Tu manai, ji įsižeidė dėl to nuotykio su skrybėle?

TESMANAS. Na jau, tikriausiai ne per daug. Nebent kiek iš pat pradžių...

HEDA. Bet koks keistas įprotis pasidėti salone skrybėlę. Juk taip niekas nedaro.

TESMANAS. Na, gali būti tikra — teta Julė daugiau taip nepadarys.

HEDA. Gerai, aš pasistengsiu susitaikyti su ja.

TESMANAS. Ak mieloji, geroji Heda, jeigu tu pasistengtum!

HEDA. Kai ten paskui nueisi, gali pakviesti ją šiandien vakarui.

TESMANAS. Puiku, būtinai! Be to, aš dar žinau šį tą, kuo tu galėtum nepaprastai ją pradžiuginti.

HEDA. Na?

TESMANAS. Jei galėtum įveikti save ir kreiptis į ją „tu". Dėl manęs, Heda! Ką?

HEDA. Ne, ne, Tesmanai... šito iš manęs tikrai nereikalauk. Jau kartą esu tau sakiusi. Vadinti ją teta gal ir pamėginsiu. To jau turėtų pakakti.

TESMANAS. Na ką gi. Bet man atrodo, dabar, kai tu jau šeimos narys...

HEDA. Hm... dar nežinau... *(Eina gilyn į kambarį prie durų)*

TESMANAS *(seka kelis žingsnius paskui ją).* Kas tau, Heda? Ką?

HEDA. Ogi štai žiūriu į savo seną pianiną. Nelabai jis tinka prie kitų daiktų.

TESMANAS. Kai tik gausiu pirmąją algą, mes jį pakeisime.

HEDA. Ne, ne... nekeisime! Aš jo neatiduosiu. Verčiau pastatysim jį galiniame kambary, o salonui galėsime įsigyti naują. Progai pasitaikius, žinoma.

TESMANAS *(kiek nusiminęs).* Taip... galėsim ir taip padaryti.

HEDA *(paima nuo pianino puokštę).* Vakar, kai mes atvažiavome, gėlių čia nebuvo.

TESMANAS. Matyt, teta Julė tau atnešė.

HEDA *(žiūri į puokštę).* Vizitinė kortelė. *(Išima ją ir skaito)* Šiandien vėl užeis. Ar atspėsi, kas?

TESMANAS. Ne, o kas gi?

HEDA. Parašas: „Fogto žmona Elvsted."

TESMANAS. Nejaugi? Fru Elvsted! Freken Riusing, kaip ji anksčiau vadinosi.

HEDA. Taigi. Ta pati, kuri lakstydavo po miestą ir savo nepakenčiamais plaukais piktindavo žmones. Tavo senoji meilė, kaip man teko girdėti.

TESMANAS *(juokiasi).* Na, ji neilgai truko. Ir tai buvo dar tuomet, kai tavęs nepažinojau, Heda. Bet pamanyk — j i čia mieste!

HEDA. Keista, kad ji mus aplankys. Mes pažįstamos gal tik iš instituto.

TESMANAS. Ir aš dievai žino kiek metų nesu jos matęs. Kaip ji ištveria tokiame užkampyje? Ką?

HEDA *(kiek pagalvojusi, netikėtai).* Sakyk, Tesmanai, ar ir jis ten kur nors yra... jis... Eilertas Liovborgas?

TESMANAS. Žinoma, jis ten, tose pat vietose.

B e r t ė pasirodo prieškambario tarpdury

BERTĖ. Ponia, ji vėl čia... ta dama, kuri neseniai buvo ir paliko gėles. *(Parodo)* Ponia jas laikote rankoje.

HEDA. Ak, ji? Gerai, pakvieskite.

Bertė atidaro fru Elvsted duris ir pati išeina. Fru Elvsted — gležna, smulkutė, gražių, švelnių veido bruožų moteris. Akys šviesiai mėlynos, didelės ir apvalios, truputį išsprogusios, žvelgia baikščiai, klausiamai. Plaukai stebėtinai šviesūs, gelsvi, kone balti, nepaprastai tankūs ir garbanoti. Ji pora metų jaunesnė už Hedą. Apsirengusi tamsia vizitine eilute, skoninga, bet ne naujausios mados

HEDA *(pasitinka ją meiliai).* Laba diena, brangioji fru Elvsted. Kaip puiku, kad jūs vėl pasirodote.

FRU ELVSTED *(nervingai, bando susitvardyti).* Taip, siaubingai seniai mes matėmės.

TESMANAS *(paduoda jai ranką).* Taip pat ir mudu. Ką?

HEDA. Dėkoju už puikias gėles...

FRU ELVSTED. Ką čia... Jau vakar po pietų norėjau užeiti. Bet išgirdau, kad jūs dar negrįžę iš kelionės...

TESMANAS. Jūs dar neseniai mieste? Ką?

FRU ELVSTED. Tik vakar apie vidudienį atvažiavau. Ai, kaip nusiminiau, išgirdus, kad jūsų dar nėra.

HEDA. Nusiminėte? Kodėl?

TESMANAS. Mano miela, brangi fru Riusing... fru Elvsted, norėjau pasakyti...

HEDA. Tikiuosi, nieko bloga neatsitiko?

FRU ELVSTED. Deja, atsitiko. Ir, be jūsų, daugiau nieko čia nepažįstu, į ką galėčiau kreiptis.

HEDA *(padeda puokštę ant stalo).* Prašom... sėskim ant sofos...

FRU ELVSTED. Ak, aš visa kaip ant adatų... kur čia nusėdėsi.

HEDA. Nieko. Sėskime. *(Pasodina fru Elvsted ant sofos ir pati atsisėda šalia)*

TESMANAS. Na? Tai kas, miela ponia?..

HEDA. Ar jums ten kas nors rimta atsitiko?

FRU ELVSTED. Taip... Bet, antra vertus,— ne. Ak, aš labai norėčiau, kad jūs nesuprastute manęs klaidingai.

HEDA. Tuomet iš tikrųjų, fru Elvsted, užvis geriausia stačiai išsipasakoti.

TESMANAS. Juk dėl to jūs ir atėjote. Ką?

FRU ELVSTED. Taip, taip... žinoma. Ir aš jums pasakysiu, jei dar nežinote — Eilertas Liovborgas taip pat mieste.

HEDA. Liovborgas!..

TESMANAS. Ką? Eilertas Liovborgas vėl čia! Mat kaip, Heda!

HEDA. Viešpatie, aš juk girdžiu.

FRU ELVSTED. Jis jau visa savaitė čia. Tik pamanykite — visa savaitė! Čia, tame pavojingame mieste. Vienas! Kur taip lengva patekti į blogą draugiją.

HEDA. Bet, miela fru Elvsted... ko gi jums taip rūpintis dėl jo?

FRU ELVSTED *(žiūri į ją sumišusi ir greit sako)*. Jis mokė vaikus.

HEDA. Jūsų vaikus?

FRU ELVSTED. Mano vyro vaikus. Aš vaikų neturiu.

HEDA. Vadinasi, jūsų povaikius?

FRU ELVSTED. Taip.

TESMANAS *(ieškodamas tinkamo žodžio)*. Argi jis taip... nežinau, kaip čia pasakius... taip... susitvarkė, kad jam buvo galima patikėti tokį dalyką? Ką?

FRU ELVSTED. Per porą pastarųjų metų jam nieko nebuvo galima prikišti.

TESMANAS. Nejaugi? Mat kaip, Heda!

HEDA. Girdžiu.

FRU ELVSTED. Visiškai nieko, užtikrinu jus! Jokiu atžvilgiu. Bet vis dėlto... Dabar, kai jis čia... dideliame mieste... Ir turi daug pinigų. Aš baisiai bijau dėl jo.

TESMANAS. Bet kodėl jis nepasiliko ten, kur lig šioiei buvo? Jūsų namuose? Ką?

FRU ELVSTED. Kai pasirodė knyga, jis nenustygo pas mus.

TESMANAS. Taip, taip, iš tikrųjų... teta Julė sakė, kad jis išleidęs naują knygą.

FRU ELVSTED. Taip, didelę naują knygą... apie kultūros raidą... apskritai. Maždaug jau dvi savaitės. O kaip žmonės ją pirko ir skaitė... Ir kokį nepaprastą susidomėjimą ji sukėlė...

TESMANAS. Ką jūs sakote? Matyt, bus šiuo tuo pasinaudojęs, kas jam liko iš anų gerų laikų.

FRU ELVSTED. Jūs manote, kad tai ankstyvesnių metų darbas?

TESMANAS. Taip.

FRU ELVSTED. Ne, visut visą parašė ją pas mus. Dabar... pastaraisiais metais.

TESMANAS. Smagu girdėti, Heda! Mat kaip!

FRU ELVSTED. Ak, kad tik jis nepalūžtų!

HEDA. Ar čia jau matėte jį?

FRU ELVSTED. Ne, dar nemačiau. Aš tiek vargo turėjau, ieškodama jo adreso. Bet šįryt pagaliau gavau jį.

HEDA *(neatitraukdama akių, žiūri į ją).* Tiesą pasakius, man truputį keista, kad jūsų vyras... hm...

FRU ELVSTED *(nervingai krūpteli).* Mano vyras? Ką?

HEDA. Kad jisai siunčia jus į miestą su tokiu uždaviniu. Kad ne jis pats atvyksta ieškoti savo bičiulio.

FRU ELVSTED. Ak ne, ne... mano vyras neturi laiko. Be to, man reikėjo... šio to nusipirkti.

HEDA *(truputį šypsodamasi).* Na, tai jau kas kita.

FRU ELVSTED *(greit atsistoja, susijaudinusi).* Aš labai, labai prašau jus, ponas Tesmanai: priimkite Liovborgą... šiltai... jeigu jis pas jus ateitų! O jis tikriausiai ateis. Dieve, judu juk buvote kadaise tokie geri draugai. Ir dabar abu tuo pačiu dalyku domitės. Tais pačiais mokslais,— kiek aš galiu spręsti.

TESMANAS. Na bent anksčiau — iš tikrųjų.

FRU ELVSTED. Todėl aš ir prašau jus taip karštai... Ir jus... Dėl dievo, neišleiskite jo iš akių. Jūs man prižadate, ponas Tesmanai, tiesa?

TESMANAS. Taip, iš širdies, fru Riusing...

HEDA. Elvsted.

TESMANAS. Dėl Eilerto aš mielai padarysiu visa, ką pajėgsiu. Galite manim pasikliauti.

FRU ELVSTED. O, kaip malonu, kaip gera! *(Spaudžia jam ranką)* Dėkoju, dėkoju, dėkoju jums! *(Išsigandusi)* Mano vyras tiek daug iš jo tikisi.

HEDA *(atsistoja).* Turėtum parašyti jam, Tesmanai. Jis pats gali ir neužeiti pas tave.

TESMANAS. Taip, tat būtų gal ir tikriausia, Heda? Ką?

HEDA. Ir juo greičiau tai padarysi, juo geriau. O geriausiai tuojau pat.

FRU ELVSTED *(prašydama).* Ak, jeigu jūs malonėtute!

TESMANAS. Kaip mat parašysiu. Ar turite jo adresą, fru... fru Elvsted?

FRU ELVSTED. Taip. *(Išsitraukia iš kišenės mažą lapelį ir paduoda jam)* Prašom.

TESMANAS. Puiku, puiku. Aš einu... *(Apsidairo)*

Na taip, šliurės? Aha, ten! *(Pasiima ryšulėlį ir ruošiasi išeiti)*

HEDA. Tik šiltai ir draugiškai parašyk. Ir išsamiai.

TESMANAS. Gerai, parašysiu.

FRU ELVSTED. Ir būkite toks geras: nė žodžio, kad aš prašiau dėl jo!

TESMANAS. Na aišku, savaime suprantama. Ką? *(Išeina per galinį kambarį į dešinę)*

HEDA *(prieina prie fru Elvsted, šypsosi ir kalba prislopintu balsu)*. Taip! Štai mes iš karto nušovėme du zuikius.

FRU ELVSTED. Ką jūs turite galvoje?

HEDA. Ar nesupratote, aš juk norėjau išprašyti jį?

FRU ELVSTED. Taip... kad parašytų laišką...

HEDA. Ir kad mes vienos galėtume pasišnekėti.

FRU ELVSTED *(sumišusi)*. Apie tą patį reikalą?

HEDA. Kaip tik apie jį.

FRU ELVSTED *(nusigandusi)*. Bet kad jau viskas pasakyta, fru Tesman. Iš tikrųjų viskas.

HEDA. Kur jau ten viskas... toli gražu dar ne viskas. Šitiek vis dėlto aš dar suprantu. Prašom... įsitaisykim čia jaukiai. *(Pasodina fru Elvsted į krėslą prie krosnies, o pati atsisėda ant taburetės)*

FRU ELVSTED *(baikščiai žvilgčiodama į laikrodį)*. Bet, mieloji, brangioji fru Tesman... Aš jau ketinau eiti.

HEDA. Ak, neverta taip skubėti... Tiesa? Papasakokite man, kaip jums sekasi, kaip gyvenate.

FRU ELVSTED. Ak, apie t a i aš ko mažiausiai norėčiau kalbėti.

HEDA. Bet man, brangute?.. Viešpatie, juk institutą kartu lankėme.

FRU ELVSTED. Taip, bet jūs buvote viena klase aukščiau. Ak, kaip nežmoniškai aš tuomet jūsų bijodavau!

HEDA. Bijodavote... manęs?

FRU ELVSTED. Taip, nežmoniškai bijodavau. Būdavo, susitinkame ant laiptų, jūs ir pešate mane už plaukų.

HEDA. Iš tiesų? Pešdavau?

FRU ELVSTED. Taip. O kartą pasakėte, kad juos nusvilinsite.

HEDA. Na, žinote, aš tik šiaip sau pasakiau.

FRU ELVSTED. Taip, bet aš tuomet buvau dar tokia kvailutė... O paskui... mes ir visai... visai nutolome nuo viena kitos. Mūsų aplinka buvo tokia skirtinga.

HEDA. Na tai pamėginkime ir vėl suartėti. Klausykit! Institute viena kitai sakydavome „tu". Vadindavomės vardais.

FRU ELVSTED. Ne, čia jūs tikrai apsirinkate.

HEDA. Nė kiek. Aš labai puikiai prisimenu. Tad ir dabar būkime tokios pat artimos, kaip seniau. *(Prisitraukia su taburete arčiau)* Taip! *(Pabučiuoja ją į skruostą)* Dabar sakyk man „tu" ir vadink mane Heda.

FRU ELVSTED *(spaudžia ir glosto jai rankas)*. Oi, kokia meili ir draugiška!.. Aš visiškai prie to nepratus.

HEDA. Taip, taip, taip! Ir aš tau sakysiu „tu", kaip seniau, ir vadinsiu tave mieląja Tora.

FRU ELVSTED. Mano vardas Tea.

HEDA. Na taip, žinoma. Aš ir norėjau sakyti Tea. *(Žiūri į ją užjaučiamai)* Taip, tai tu nepratusi prie meilumo ir draugiškumo, Tea? Savo namuose?

FRU ELVSTED. Ak, jeigu aš turėčiau tuos namus! Bet aš jų neturiu. Ir niekada neturėjau.

HEDA *(žvilgteli į ją)*. Aš nujaučiau, kad kažkas panašu turėtų būti.

FRU ELVSTED *(bejėgiškai žiūri prieš save)*. Taip... taip... taip.

HEDA. Dabar gerai neprisimenu... bet anksčiau ar nebuvai tu Elvstedų šeimininke?

FRU ELVSTED. Tiesą pasakius, buvau susitarusi guvernante. Bet jo žmona — pirmoji žmona — sirguliavo ir vis gulinėjo. Taigi turėjau imtis ir šeimininkavimo.

HEDA. Ir galų gale pati pasidarei ponia.

FRU ELVSTED *(prislėgta)*. Taip, paskui pasidariau.

HEDA. Pala... Tai kiek jau metų praslinko nuo to laiko?

FRU ELVSTED. Kai aš ištekėjau?

HEDA. Taip.

FRU ELVSTED. Jau penkeri metai.

HEDA. Teisybė, tiek ir bus.

FRU ELVSTED. O, šitie penkeri metai!.. Arba, tikriau sakant, dveji treji pastarieji! Viešpatie, jūs nė įsivaizduoti negalite...

HEDA *(kepšteli jai per ranką)*. J ū s. Negražu, Tea!

FRU ELVSTED. Ne, ne, pamėginsiu... Taip, jeigu... jeigu tu žinotum ir suprastum...

HEDA *(lyg tarp kitko)*. Eilertas Liovborgas, rodos, irgi apie trejus metus ten išbuvo.

FRU ELVSTED *(dvejodama žiūri į ją)*. Eilertas Liovborgas? Taip... išbuvo.

HEDA. Ar tu jį pažinojai jau čia, mieste?

FRU ELVSTED. Beveik kad ne. Nebent iš pavardės, žinoma.

HEDA. Na o ten... ten jis ėmė lankyti jus?

FRU ELVSTED. Taip, kasdien užeidavo pas mus. Jis buvo pakviestas vaikų mokyti. Ilgainiui aš viena nepajėgiau visko aprėpti.

HEDA. Suprantama... O tavo vyras?.. Matyt, jo dažnai nebūna namie?

FRU ELVSTED. Taip. Jūs... Tu juk supranti — fogtas dažnai turi važinėti po apygardą.

HEDA *(atsišlieja į kėdės atkaltę)*. Tea... vargšė miela Tea... Dabar tu turi papasakoti man viską, viską.

FRU ELVSTED. Tai klausk.

HEDA. O koks iš esmės tavo vyras, Tea? Kitaip sakant... kaip jis elgiasi? Ar geras tau?

FRU ELVSTED *(išsisukinėdama).* Jam pačiam atrodo, kad labai geras.

HEDA. Aš manau, jis tau gerokai per senas. Tikrai kokia dvidešimt metų vyresnis.

FRU ELVSTED *(suirzusi).* Ir šitai. Paskui mažmožis prie mažmožio. Viskuo jis man nepatinka. Tarp mūsų nėra nieko bendra. Absoliučiai nieko... tarp jo ir manęs.

HEDA. Bet vis dėlto jis myli tave? Tegu ir s a v a i p?

FRU ELVSTED. Ak, nežinau. Jis mato manyje tik tai, kas jam naudinga. Na, ir nebrangiai aš jam kaštuoju. Esu pigi.

HEDA. Tai kvaila iš tavo pusės.

FRU ELVSTED *(purto galvą).* Nieko nepadarysi. Su juo šitaip. Jis nieko daugiau nemyli, tiktai save. Gal dar kiek vaikus.

HEDA. Ir Eilertą Liovborgą, Tea.

FRU ELVSTED *(žiūri į jį).* Eilertą Liovborgą! Iš kur tau tokia mintis?

HEDA. Bet, mano miela... man rodosi, jei tavo vyras siunčia tave paskui jį... šičia... *(Su vos pastebimu šypsniu)* Be to, juk tu pati sakei Tesmanui.

FRU ELVSTED *(nervingai krūptelėjusi).* Ak taip! Gali būti. *(Karščiuodamasi, tačiau prislopintu balsu)* Ne, jau geriau iš karto viską pasakysiu! Juk vis tiek paaiškės.

HEDA. Na, mieloji mano Tea?..

FRU ELVSTED. Na, trumpai ir aiškiai! Mano vyras ničnieko nežino, kad aš išvažiavau.

HEDA. Kaip tai? Tavo vyras nieko nežino?

FRU ELVSTED. Visiškai nieko. Jo ir namie nebuvo. Jis taip pat... išvažiavęs. Ak, negalėjau ilgiau ištverti, Heda! Nieku būdu! Tokia vieniša būčiau ten likus.

HEDA. Na? Ir ką?

FRU ELVSTED. Ir, žinai, susidėjau kai kuriuos savo daiktus. Kas būtiniausia. Patyliukais... Ir išėjau iš namų.

HEDA. Taip stačiai?

FRU ELVSTED. Taip. Sėdau į traukinį ir atvažiavau tiesiog čia.

HEDA. Mieloji, brangioji Tea... kaip tu išdrįsai!

FRU ELVSTED *(atsistoja ir eina per kambarį).* O ką gi pagaliau aš turėjau veikti?

HEDA. Ir ką, tavo nuomone, pasakys vyras, kai tu grįši namo?

FRU ELVSTED *(prie stalo, žiūri į ją).* Ar pas jį?

HEDA. Taip... taip?

FRU ELVSTED. Pas jį aš niekada nebegrįšiu.

HEDA *(atsistoja ir eina prie jos).* Tai tu... visai rimtai... išėjai?

FRU ELVSTED. Taip. Rodos, nieko kito man nebeliko.

HEDA. Ir... taip viešai pasitraukei.

FRU ELVSTED. Vis tiek to nenuslėpsi.

HEDA. O ką, tavo manymu, apie tave žmonės šnekės, Tea?

FRU ELVSTED. Dieve, tešneka, ką tik nori! *(Nuvargusi ir prislėgta atsisėda ant sofos)* Aš padariau tai, ką t u r ė j a u padaryti.

HEDA *(po neilgos pauzės).* Ką tu dabar žadi veikti? Ko imtis?

FRU ELVSTED. Pati dar nežinau. Aišku tik viena: t u r i u gyventi čia, kur gyvena Eilertas Liovborgas... Jei iš viso man r e i k i a gyventi.

HEDA *(prisitraukia nuo stalo kėdę, atsisėda šalia ir glosto jai rankas).* Klausyk, Tea... kaip atsirado ši draugystė tarp tavęs ir Eilerto Liovborgo?

FRU ELVSTED. O šiaip, po truputį atsirado. Aš ėmiau jam daryti šiokią tokią įtaką.

HEDA. Taip?

FRU ELVSTED. Jis atsisakė senų savo įpročių. Ne dėl to, kad būčiau prašius. Niekada nebūčiau drįsus. Bet jis, matyt, pastebėjo, kad man tai ne prie širdies. Ir pats atsisakė.

HEDA *(slėpdama nejučiom atsiradusią pašaipą).* Vadinasi, kaip sakoma, tu pakėlei puolusį... mieloji Tea!

FRU ELVSTED. Taip, bent jis pats tatai tvirtina. O iš manęs savo ruožtu jis padarė, taip sakant, tikrą žmogų. Išmokė mane mąstyti... ir daug ką suprasti.

HEDA. Tai gal jis ir t a v e mokė?

FRU ELVSTED. Ne, tiesiogiai nemokė, bet pasikalbėdavo... apie daugybę visokiausių dalykų. O paskui atėjo tos nuostabios, laimingos dienos, kai ėmėm bendradarbiauti! Man leido padėti.

HEDA. Tau leido?

FRU ELVSTED. Taip! Kai jis ką nors rašydavo, visuomet dirbdavome kartu.

HEDA. Vadinasi, kaip du geri draugai.

FRU ELVSTED *(gyvai).* Draugai! Įsivaizduoji, Heda, ir jis tą pat sakydavo!.. Ak, iš tikrųjų aš turėčiau labai džiaugtis. Bet negaliu. Nežinau, ar ta draugystė ilgai tvers.

HEDA. Negi tu nesi visiškai tikra dėl jo?

FRU ELVSTED *(prislėgta).* Tarp Liovborgo ir manęs krinta vienos moters šešėlis.

HEDA *(įtemptai žiūri į ją).* Kas j i galėtų būti?

FRU ELVSTED. Nežinau. Kokia nors iš... iš jo pra-

eities. Matyt, jos niekuomet ir nebuvo visiškai pamiršęs.

HEDA. Ką jis yra sakęs... apie tai?

FRU ELVSTED. Tik vieną vienintelį kartą... šiaip tarp kitko... užsiminė.

HEDA. Na? Ir ką jis sakė?

FRU ELVSTED. Sakė, kad išsiskiriant norėjusi nušauti jį pistoletu.

HEDA *(šaltai, susivaldžiusi).* Argi! Juk šitaip niekas nesielgia.

FRU ELVSTED. Ne. Todėl aš ir manau, kad tai bus ta rudaplaukė dainininkė, kurią jis kiek laiko...

HEDA. Taip, tikriausiai ji.

FRU ELVSTED. Atsimenu, buvo kalbama, kad ji nešiojasi užtaisytą ginklą.

HEDA. Tai... žinoma, ji.

FRU ELVSTED *(grąžo rankas).* Tik pagalvok, Heda: girdėjau, kad ji... šita dainininkė... vėl mieste!.. Ak, mane apima neviltis!

HEDA *(vogčiomis pažvelgia į galinį kambarį).* Tss! Tesmanas ateina. *(Atsistoja ir kužda)* Tea, visa tai telieka tarp mūsų.

FRU ELVSTED *(pašoka).* Ak, taip... žinoma! Dėl dievo!..

Tesmanas su laišku rankoje įeina iš dešinės, iš galinio kambario

TESMANAS. Štai laiškas ir parašytas.

HEDA. Puiku. Bet fru Elvsted, rodos, jau žada eiti. Luktelėk valandėlę! Palydėsiu ją iki vartelių.

TESMANAS. Klausyk, Heda, juk Bertė galėtų išsiųsti?

HEDA *(paima laišką).* Aš jai pasakysiu.

Bertė įeina iš prieškambario

BERTĖ. Atėjo ponas asesorius Brakas, sako, labai norįs pasveikinti ponus.

HEDA. Kvieskite poną asesorių. O paskui — girdite — įmeskite šį laišką į dėžutę.

BERTĖ *(paima laišką).* Klausau, ponia. *(Atidaro asesoriui Brakui duris ir išeina)*

Asesorius Brakas — keturiasdešimt penkerių metų ponas, kresnas, bet gražiai sudėtas, elastingų judesių. Apvalus, daillaus profilio veidas. Plaukai dar beveik juodi, trumpai pakirpti ir rūpestingai sušukuoti. Akys guvios, žvitrios. Tankūs antakiai, taip pat ūsai, jų galiukai pakirpti. Apsirengęs savo amžiui per jaunyvai — elegantiška išeiginė eilute. Nešioja pensne, kuri retkarčiais krinta

BRAKAS *(laikydamas skrybėlę rankoje, linktelėjęs).* Ar galima tokiu ankstyvu metu?

HEDA. Prašom, galima!

TESMANAS *(spaudžia jam ranką).* Jūs visada mūsų laukiamas svečias! *(Supažindina)* Asesorius Brakas — freken Riusing.

HEDA. Ak!..

BRAKAS *(nusilenkia).* O... labai malonu...

HEDA *(žiūri į jį ir juokiasi).* Iš tikrųjų džiugu matyti jus dienos šviesoje, mielas asesoriau.

BRAKAS. Pasikeitęs... turbūt, jūsų manymu?

HEDA. Taip, atrodo, kiek pajaunėjęs.

BRAKAS. Nuolankiai dėkoju.

TESMANAS. O ką jūs pasakysite apie Hedą? Ką? Ar ji nepražydusi? Ji tiesiog...

HEDA. Ak, palik mane ramybėje! Verčiau padėkok asesoriui už rūpesčius, kurių jis turėjo...

BRAKAS. Ką jūs... man buvo vien tik malonumas...

HEDA. Taip. Jūs ištikimas bičiulis. Bet mano draugė štai nekantrauja — nori išeiti. Iki pasimatymo, asesoriau! Aš tuoj grįšiu.

Abi pusės atsisveikina. Fru Elvsted ir Heda išeina pro prieškambario duris

BRAKAS. Na kaip, ar jūsų žmona bent kiek patenkinta?

TESMANAS. Taip, mes nežinome, kaip ir bedėkoti jums. Aišku... kai ką reikės perstatyti. Šio to dar stinga. Vieną kitą menkniekį turėsim įsigyti.

BRAKAS. Taip? Iš tikrųjų?

TESMANAS. Bet jūsų jau nebevarginsim. Heda sakė pati pasirūpinsianti, ko dar stinga... Ar neatsisėstume. Ką?

BRAKAS. Labai ačiū, valandėlę. *(Sėda prie stalo)* Norėčiau apie šį tą šnektelti su jumis, mielas Tesmanai.

TESMANAS. Taip? Aha, suprantu! *(Sėdasi)* Dabar, matyt, ateina eilė pačiai svarbiajai programos daliai? Ką?

BRAKAS. Na, su piniginiais reikalais dar spėsim. Nors, beje, galėčiau pageidauti, kad truputį kukliau būtumėt įsikūrę.

TESMANAS. Juk tat būtų visai nepritikę. Neužmirškite Hedos, mielasis! Jūs ją puikiai pažįstate... Aš gi negalėjau pasiūlyti jai perdėm miesčioniškai įrengto buto.

BRAKAS. Ne, čia ir visa bėda.

TESMANAS. O be to, laimė, juk nebe už marių ir mano paskyrimas.

BRAKAS. Bet, žinote, tokie dalykai dažnai gerokai užsitęsia.

TESMANAS. Tai gal jūs ką nors tikresnio girdėjote? Ką?

BRAKAS. N-nieko tikro... *(Nebaigdamas)* Vis dėlto, tiesa, galiu jums pasakyti naujieną.

TESMANAS. Na?

BRAKAS. Jūsų senas bičiulis Eilertas Liovborgas — vėl mieste.

TESMANAS. Jau žinau.

BRAKAS. Taip? Iš kur sužinojote?

TESMANAS. Ta dama pasakojo, kuri ką tik su Heda išėjo.

BRAKAS. Aha! O kokia jos pavardė? Gerai nenugirdau.

TESMANAS. Fru Elvsted.

BRAKAS. Hm! Fogto žmona. Taip, ten pas juos jis ir gyveno.

TESMANAS. Tik pamanykite — išgirstu ir negaliu atsidžiaugti, kad jis vėl visai padorus žmogus!

BRAKAS. Tiesa, taip žmonės šneka.

TESMANAS. Ir naują knygą išleido. Ką?

BRAKAS. O kaipgi!

TESMANAS. Ir nemažą triukšmą ji sukėlė!

BRAKAS. Nepaprastą triukšmą, taip!

TESMANAS. Tik pamanykite!.. Argi ne smagu girdėti? Jis baisiai gabus... O aš, deja, jau buvau tikras, kad jo dainelė sudainuota.

BRAKAS. Taip visi manė.

TESMANAS. Tik nesuprantu, ko jis dabar imsis. Ir iš ko gi jam gyventi? ką?

Tariant pastaruosius žodžius, pro prieškambario duris įeina H e d a

HEDA *(Brakui, kiek su panieka šypsodamasi).* Visą mielą dienelę kremtasi Tesmanas, iš ko reiks gyventi.

TESMANAS. Viešpatie, ką tu... mes kalbame apie vargšą Eilertą Liovborgą.

HEDA *(greitai žvilgteli į jį).* Ak taip? *(Atsisėda į krėslą ir abejingai klausia)* O kas jam atsitiko?

TESMANAS. Palikimą tikriausiai jau seniai prašvilpė. O kasmet po naują knygą taip pat neparašys. Ką? Štai aš ir klausiu, kas gi su juo bus.

BRAKAS. Apie tai, atrodo, galėčiau jums šį tą papasakoti.

TESMANAS. Na?

BRAKAS. Jums nereikėtų užmiršti, kad jis turi giminaičių, ir gana įtakingų.

TESMANAS. Ak, giminaičių, kurie jo, deja, visai išsižadėjo.

BRAKAS. Anksčiau į jį buvo sudėtos šeimos viltys.

TESMANAS. Taip, anksčiau! Bet jis pats juk spjovė į viską.

HEDA. Kas žino? *(Šypteli)* Ten pas Elvstedus jis vėl buvo grąžintas į tikrą kelią...

BRAKAS. O dar knyga, kuri pasirodė...

TESMANAS. Taip, taip! Duok dieve, kad tikrai būtų galima jam kaip nors padėti. Ką tik parašiau laišką. Klausyk, Heda, aš jį pakviečiau pas mus šiam vakarui.

BRAKAS, Bet, mielasis, šiandien einate pas mane į viengungių vaišes. Juk vakar prieplaukoje žadėjot.

HEDA. Pamiršai, Tesmanai?

TESMANAS. Dievaži, pamiršau!

BRAKAS. Tarp kitko, galite būti visai ramūs: jis neateis.

TESMANAS. Kodėl jūs taip manot? Ką?

BRAKAS *(atsistoja, pasiremia rankomis į kėdės atkaltę ir lyg dvejodamas kalba).* Mielas Tesmanai... Ir jūs, fru Tesman! Būtų neatleistina, jei nepasakyčiau jums vieno dalyko, kuris... kuris...

TESMANAS. Kuris susijęs su Eilertu?

BRAKAS. Su jumis ir juo.

TESMANAS. Tad sakykite, mielas asesoriau!

BRAKAS. Galimas daiktas, kad paskyrimą jūs ne taip greit gausit, kaip pageidaujate ir tikitės.

TESMANAS *(sunerimęs pašoka nuo kėdės).* Ar kas nors atsitiko? Ką?

BRAKAS. Kam atiteks ši vieta, galbūt pareis nuo konkurso...

TESMANAS. Konkurso! Mat kaip, Heda!

HEDA *(dar labiau atsilošia krėsle).* Žiūrėk, žiūrėk!

TESMANAS. Bet kas gi konkurentas? Juk nieku būdu ne?..

BRAKAS. Taip. Eilertas Liovborgas.

TESMANAS *(suploja delnais).* Ne, ne, tai jokiu būdu neįmanoma! Negalimas dalykas! Ką?

BRAKAS. Hm... vis dėlto galime laukti.

TESMANAS. Bet, asesoriau Brakai, juk tai būtų stačiai neįtikėtinas manęs nepaisymas! *(Mostaguoja rankomis)* Tik pamanykit, aš — vedęs žmogus! Turėdami tą vilį, ir susituokėme mudu su Heda. Išvykome, prisidarėme daugybę skolų. Ir iš tetos Julės skolinomės. Viešpatie, šį paskyrimą aš beveik kišenėje turėjau. Ką?

BRAKAS. Na, na, na... paskyrimą jūs greičiausiai ir gausite. Bet tik po varžybų.

HEDA *(krėsle, nejudėdama).* Tik pamanyk, Tesmanai... Juk tai savotiškas sportas.

TESMANAS. Bet, brangioji Heda, kaip tu gali taip abejingai į viską žiūrėti!

HEDA *(kaip anksčiau).* Nieko panašaus. Mane iš tikrųjų domina, kuo čia baigsis.

BRAKAS. Vis dėlto gerai, fru Tesman, kad jūs dabar žinote, kaip viskas klostosi. Taip sakant, kol dar neiš-

ėjote tų mažų pirkinių, kuriais, kiek teko girdėti, grasinate.

HEDA. Tatai ničnieko nekeičia.

BRAKAS. Šit kaip? Tai jau kas kita. Sudiel *(Tesmanui)* Eidamas po pietų pasivaikščioti, užsuksiu jūsų.

TESMANAS. Ak, taip, taip... Aš visai galvos netekau.

HEDA *(atsilošus ištiesia ranką).* Sudie, asesoriau! Iki greito pasimatymo.

BRAKAS. Dėkoju. Sudie, sudie!

TESMANAS *(palydi jį iki durų).* Sudie, mielas asesoriau! Jūs jau atleiskite man...

Brakas išeina pro prieškambario duris

(Pereina kambarį) Ak Heda, iš tikrųjų nereikėtų leistis į avantiūras. Ką?

HEDA *(žiūri į jį ir šypsosi).* Tu leidiesi?

TESMANAS. Na, žinai, reikia sutikti, kad kvepia avantiūra: imti ir susituokti ir kurti namų židinį ant tuščių vilčių pamato.

HEDA. Ko gera, tavo teisybė.

TESMANAS. O savo jaukų kampelį vis dėlto mes turime, Heda! Tik pamanyk... mudu apie jį taip svajojome. Kone kliedėjome, pasakyčiau. Ką?

HEDA *(iš lėto ir nuvargusi atsistoja).* Buvo susitarta, kad gyvensime neužsidarę... priiminėsime svečius.

TESMANAS. Viešpatie... ir kaip aš dėl to džiaugiausi! Tik pamanyk... Tu, kaip namų šeimininkė, sukiesi rinktiniame ratelyje! Ką? Taip, taip... kol kas teks vienut vieniems pagyventi, Heda. Kartais nebent tetą Julę pasikviesim... Ak, visai... visai kitaip tau reiktų gyventi!..

HEDA. Tarno su livrėja, matyt, negausiu pirmai pradžiai.

TESMANAS. Deja, ne. Laikyti tarną — apie tai ir kalbos negali būti.

HEDA. O apie jojamą arklį, kurį aš turėjau gauti...

TESMANAS *(išsigandęs).* Jojamą arklį!

HEDA. ...dabar nė galvoti negalima.

TESMANAS. Sergėk dieve... tatai savaime suprantama.

HEDA *(vaikšto po kambarį pirmyn ir atgal).* Na, kol kas vis dėlto aš turiu šį tą savo pramogai.

TESMANAS *(spindėdamas iš džiaugsmo).* Ačiū dievui! O ką gi, Heda? Ką?

HEDA *(prie durų, žiūrėdama į jį su slepiama pašaipa).* Savo pistoletus, Jorgenai.

TESMANAS *(išsigandęs).* Pistoletus!

HEDA *(šaltai žvelgdama).* Generolo Gablerio pistoletus. *(Išeina per galinį kambarį į kairę)*

TESMANAS *(bėga prie durų ir šaukia jai įkandin).* Bet, dėl dievo, mieloji Heda, neliesk tų pavojingų daiktų! Na, dėl manęs, Heda! Ką?

ANTRASIS VEIKSMAS

Tas pat kambarys, kaip ir pirmajame veiksme, tik pianino nebėra, o jo vietoje stovi elegantiškas nedidelis rašomasis stalas su lentyna knygoms. Prie sofos, kairėje, pastatytas stalelis. Dauguma puokščių išnešta. Fru Elvsted puokštė stovi ant didesnio stalo priekyje. Popietis

H e d a, pasipuošusi priimti svečius, kambaryje viena. Ji stovi prie atdarų stiklinių durų ir užtaiso pistoletą. Kitas toks pat pistoletas guli atidarytoje dėžutėje ant rašomojo stalo

HEDA *(žiūri žemyn į sodą ir šaukia).* Dar kartą laba diena, ponas asesoriau!

BRAKAS *(iš tolo).* Laba diena, fru Tesman!

HEDA *(pakelia pistoletą ir taiko).* Dabar nušausiu jus, ponas asesoriau.

BRAKAS *(šaukia apačioje).* Ne... ne... ne! Bet netaikykite tiesiai į mane!

HEDA. Štai ką reiškia vaikščioti slaptais keliais! *(Šauna)*

BRAKAS *(arčiau).* Jūs visai pamišote!..

HEDA. Dieve mano, gal pataikiau į jus?

BRAKAS *(vis dar lauke).* Na, liaukitės su savo kvailais pokštais!

HEDA. Tad prašom į vidų, asesoriau!

Asesorius Brakas, apsirengęs vyrų pobūviui, persimetęs per ranką vasarinį apsiaustą, įeina pro stiklines duris

BRAKAS. Po velnių... vis dar nemetate šio sporto? Tai į ką gi jūs šaudote?

HEDA. Ogi stoviu ir pyškinu į dangų.

BRAKAS *(švelniai paima iš jos rankų pistoletą).* Leiskite, ponia. *(Apžiūri pistoletą)* Ak, šitas, gerai jį pažįstu. *(Apsidairo)* Kurgi mūsų dėžutė? Štai ji. *(Įdeda pistoletą ir uždengia dangtelį)* Šiai dienai užteks to žiauraus žaidimo.

HEDA. O ką, meldžiamasis, jūsų manymu, turiu veikti?

BRAKAS. Svečių neturėjote?

HEDA *(uždaro stiklines duris).* Nė vieno! Visi bičiuliai, matyt, dar poilsiauja.

BRAKAS. Pagaliau nė Tesmano nėra namie?

HEDA *(prie rašomojo stalo, dėžutę su pistoletais užrakina stalčiuje).* Nėra. Vos tik pavalgė, tuojau išbėgo pas tetas. Taip anksti jūsų nelaukė.

BRAKAS. Hm... galėjau juk numatyti. Čia mano žioplumas.

HEDA *(pasuka galvą ir žiūri į jį).* Kaip tai žioplumas?

BRAKAS. Ak, būčiau galėjęs ateiti čia... ankstėliau.

HEDA *(pereina kambarį).* Na, tada visai nieko nebūtute radęs. Po pietų aš buvau savo kambaryje ir persirenginėjau.

BRAKAS. Argi ten duryse nėra kokio mažyčio plyšelio, pro kurį būtų galima šnekėtis?

HEDA. Jūs pamiršote tuo pasirūpinti.

BRAKAS. Taip pat mano žioplumas.

HEDA. Tad įsikurkime čia. Ir laukime. Tesmanas tikriausiai grįš ne tuojau.

BRAKAS. Dieve mano, aš būsiu kantrus.

Heda atsisėda sofos kampe. Brakas padeda savo apsiaustą ant artimiausios kėdės atlošo ir sėdasi, tačiau skrybėlę laiko rankoje. Neilga pauzė. Žiūri vienas į kitą

HEDA. Na?

BRAKAS *(tokiu pat tonu).* Na?

HEDA. Aš pirmoji paklausiau.

BRAKAS *(truputį pasilenkia).* Tai pasišnekučiuokime valandėlę bičiuliškai, fru Heda!

HEDA *(dar labiau atsilošia sofoje).* Ar jums neatrodo, tartum ištisi amžiai būtų praėję nuo to laiko, kada mes paskutinį kartą šnekėjomės. Tų kelių žodžių, kuriais persimetėme vakar vakare ir šįryt, aš neskaitau.

BRAKAS. Atseit, vienudu? Akis į akį?

HEDA. Taip. Maždaug.

BRAKAS. Kas mielą dienelę aš troškau, kad tik jūs laimingai sugrįžtumėt.

HEDA. Ir aš visą laiką iš tikrųjų vien to tetroškau.

BRAKAS. Jūs? Nejaugi, fru Heda? O aš maniau, kad kelionėje jums buvo labai smagu!

HEDA. Taip, ką besakyti!

BRAKAS. Betgi Tesmanas tik apie tai ir terašė.

HEDA. Taip, j i s! Juk jis nežino nieko gražesnio, kaip raustis po bibliotekas. Kiurksoti ir nusirašinėti senus pergamentus... ar šiaip ką nors panašaus.

BRAKAS *(truputį kandžiai).* Ką gi, tai jo pašaukimas šioje žemėje. Bent iš dalies.

HEDA. Taip, tas tiesa. Ir tuomet, aišku, galima... Bet m a n! Ne, mielas asesoriau... aš baisiai nuobodžiavau.

BRAKAS *(užjausdamas).* Ar jūs iš tikrųjų... visai rimtai?

HEDA. Taip, jūs pats galėtumėte tai pasakyti!.. Ištisus šešis mėnesius nesutikti nė vieno žmogaus, kuris bent kiek pažintų m ū s ų aplinką. Su kuriuo galėtum pasikalbėti apie visus reikalus.

BRAKAS. Taip, taip, to ir aš būčiau labai pasigedęs.

HEDA. O visų sunkiausia...

BRAKAS. Na?

HEDA. ...amžinai būti vis su... su vienu žmogumi.

BRAKAS *(linkteli galvą).* Rytą ir vakarą... taip. Pamanykit... bet kokiu laiku.

HEDA. Aš pasakiau: amžinai.

BRAKAS. Sutinku. Bet su mūsų geruoju Tesmanu reikėtų, man rodos...

HEDA. Mano mielas, Tesmanas — specialistas.

BRAKAS. Be abejonės.

HEDA. O su specialistu keliauti nėra jokio malonumo. Juo labiau ilgesnį laiką.

BRAKAS. Net... su specialistu, kurį m y l i?

HEDA. Fe, apsieikite be to glitaus žodžio!

BRAKAS *(nustebęs).* Kaip, kaip, fru Heda?

HEDA *(pusiau juokais, pusiau piktai).* Taip, išmėgintumėte pats! Klausytis apie kultūros istoriją nuo ryto iki vakaro...

BRAKAS. Amžinai...

HEDA. Taip... taip... taip! O dar ir apie naminę viduramžių pramonę!.. Tai jau užvis bjauriausia.

BRAKAS *(smalsiai žiūri į ją).* Bet sakykite, kuo gi tada, teisybę sakant, paaiškinti, kad?.. Hm...

HEDA. Kad iš manęs ir Jorgeno išėjo pora, jūs tą norite pasakyti?

BRAKAS. Na, tegu ir taip.

HEDA. Viešpatie, argi jus tai stebina?

BRAKAS. Ir taip, ir ne, fru Heda.

HEDA. Aš iš tikrųjų buvau nusivariusi nuo kojų bešokdama, mielas asesoriau. Puikiosios mano dienelės jau praėjo... *(Nežymiai krūpteli)* Ne, ne, to vis dėlto nenorėčiau sakyti. Nė pagalvoti nenorėčiau!

BRAKAS. Tam, žinoma, nė pagrindo neturite.

HEDA. Na... pagrindo... *(Žiūri į jį su domesiu)* O Jorgenas Tesmanas — reikia vis dėlto pripažinti — šiaip ar taip, yra korektiškas žmogus.

BRAKAS. Ir korektiškas, ir solidus. To nepaneigsi.

HEDA. Ir ko nors tikrai komiško jame aš nepastebiu... O j ū s ar pastebite?

BRAKAS. Komiško? N... ne, šito kaip tik nepasakyčiau.

HEDA. Matote. Ir, šiaip ar taip, jis yra uolus darbininkas, kolekcionierius! Ko gero, ilgainiui jis dar prasimuš.

BRAKAS *(žiūri į ją truputį nepatikliai)*. O aš maniau, jog ir jūs, kaip daugelis kitų, esat įsitikinusi, kad iš jo bus tikrai įžymus žmogus.

HEDA *(nuvargusi)*. Taip, galvojau... Ir kadangi jis tiesiog veržte veržėsi mane aprūpinti... Nežinau, kodėl būčiau turėjusi atsisakyti?

BRAKAS. Ką gi. Š i u o požiūriu...

HEDA. Tai buvo iš tikrųjų daugiau, negu žadėjo kiti mano gerbėjai, mielas asesoriau.

BRAKAS *(juokiasi)*. Taip, už tuos kitus aš, žinoma, neatsakau. Bet kai dėl manęs, tai jūs jau žinote, jog aš visada jaučiau kažkokią... ypatingą pagarbą santuokos ryšiams. Apskritai paėmus, fru Heda.

HEDA *(juokaudama)*. O, į j u s aš tikrai nedėjau nė mažiausių vilčių.

BRAKAS. Didžiausias mano troškimas — turėti intymų ratelį gerų bičiulių, kuriems galėčiau tarnauti ir žo-

džiais, ir darbais, kuriuos galėčiau lankyti kaip... kaip artimas draugas...

HEDA. Jūs norite pasakyti, namų šeimininko draugas?

BRAKAS *(pasilenkia).* Atvirai prisipažinsiu — mieliau šeimininkės. Bet paskui ir vyro, žinoma. Matot, šitokie... šitokie, sakykime, trikampiai santykiai iš esmės yra didžiai malonūs visoms pusėms.

HEDA. Taip, kelionėje ne kartą pasigesdavau trečio asmens. Sėdėti kupe taip dviese... et...

BRAKAS. Laimė, povestuvinė kelionė jau baigta...

HEDA *(purto galvą).* Ši kelionė gali trukti dar ilgai... ilgai. Privažiavau vos vieną pakelės stotį.

BRAKAS. Na, tai iššokit. Ir truputį prasimankštinkit, fru Heda.

HEDA. Aš niekada nešokinėju.

BRAKAS. Iš tikrųjų niekada?

HEDA. Ne, nes vis kas nors...

BRAKAS *(juokdamasis).* ...kas nors žiūri jums į kojas, taip?

HEDA. Tikrai taip.

BRAKAS. Bet, dieve mano...

HEDA *(mosčioja ranka, lyg gindamasi).* Nemėgstu... Verčiau jau sėdėti kur sėdėjus. Nors ir dviese.

BRAKAS. Na, tai trečiasis pats įeina pas jus į kupe.

HEDA. Matote, č i a jau visai kas kita!

BRAKAS. Koks nors artimas, nuovokus draugas...

HEDA. ...įdomus visais atžvilgiais...

BRAKAS. ...ir visiškai ne specialistas!

HEDA *(garsiai atsidusdama).* Taip, tada jau, žinoma, lengviau.

BRAKAS *(išgirsta, kaip atidaromos laukujės durys, ir vogčiomis žvilgteli ton pusėn).* Štai jums ir trikampis.

HEDA *(pusbalsiu).* Ir traukinys važiuoja toliau.

Iš prieškambario įeina Jorgenas Tesmanas, apsivilkęs pilka išeigine eilute ir užsidėjęs minkštą fetrinę skrybėlę. Po pažastimi ir kišenėse — daugybė neįrištų knygų

TESMANAS *(eina prie stalo ties kampine sofa).* Oi, iš tikrųjų gali pasidaryti karšta, velkant šitokią stirtą. *(Padeda knygas)* Net suprakaitavau, Heda. A, mat kaip, jūs jau čia, mielas asesoriau? Ką? Bertė man nieko nesakė.

BRAKAS *(atsistoja).* Aš atėjau per sodą.

HEDA. Kokias čia knygas tu atsinešei?

TESMANAS *(stovi ir sklaido).* Keletas naujų specialybės veikalų, kurių man būtinai reikia.

HEDA. Specialybės veikalų?

BRAKAS. Taip, čia specialybės veikalai, fru Tesman.

Brakas ir Heda vienas kitam supratingai šypteli

HEDA. Argi tau dar maža specialybės veikalų?

TESMANAS. Taip, mieloji Heda, jų niekada nebus per daug. Reikia sekti, kas rašoma ir spausdinama.

HEDA. Taip, tikriausiai reikia.

TESMANAS *(rausiasi knygose).* Štai žiūrėk... gavau ir naująją Liovborgo knygą. *(Paduoda jai)* Gal norėtum žvilgtelėt į ją, Heda? Ką?

HEDA. Ne, labai ačiū. Arba... gal vėliau.

TESMANAS. Eidamas ją bent kiek varčiau.

BRAKAS. Na, ir ką jūs pasakysite... kaip specialistas?

TESMANAS. Pasakysiu: mane stebina, kad taip nuosekliai, aiškiai viskas išdėstyta. Anksčiau niekada jis taip nerašė. *(Susideda knygas)* O dabar išsinešu viską. Na ir smagu bus pjaustyti!.. O paskui reikės dar bent kiek pasipuošti. *(Brakui)* Juk dar ne tuojau eisime? Ką?

BRAKAS. Žinoma, nėra ko skubėti.

TESMANAS. Na, tai aš dar valandėlę... *(Išeina su knygomis, sustoja tarpdury ir atsigręžia)* Beje, Heda, teta Julė šįvakar pas tave neateis.

HEDA. Neateis? Galbūt čia kaltas nuotykis su skrybėle?

TESMANAS. Ak, nė trupučio. Kaip tu gali taip manyti apie tetą Julę. Nieko panašaus... Tetai Rinai labai bloga — štai kas.

HEDA. Juk jai visuomet bloga.

TESMANAS. Taip, bet šiandien, vargšelei, ypač bloga.

HEDA. Tuomet jai reikia likti prie ligonės. Aš jau prisitaikysiu.

TESMANAS. Tu net įsivaizduoti negali, kaip teta Julė vis dėlto džiaugėsi, kad kelionėje tu taip... pasitaisei.

HEDA *(atsistoja, pusbalsiu).* Oi... amžinai tos tetos!

TESMANAS. Ką?

HEDA *(eina prie stiklinių durų).* Nieko.

TESMANAS. Na tai jau. *(Per galinį kambarį išeina į dešinę)*

BRAKAS. Apie kokią čia skrybėlę jūs kalbėjote?

HEDA. Ak, tai atsitiko freken Tesman šįryt. Ji nusiėmė savo skrybėlę ir pasidėjo čia, ant kėdės. *(Žiūri į jį ir šypsosi)* O aš apsimečiau mananti, kad skrybėlė tarnaitės.

BRAKAS *(purto galvą).* Bet, mieloji fru Heda, ir jūs galėjote šitaip pasielgti su tokia tauria sena dama!

HEDA *(nervingai vaikšto po kambarį).* Taip, žinote... kartais man akimoju užeina kažkas... ir tuomet jau nieko n e p a d a r y s i. *(Krinta į krėslą prie krosnies)* Oi, pati nežinau, kuo tai paaiškinti.

BRAKAS *(stovėdamas už krėslo).* Jūs ne visiškai laiminga — štai kas.

HEDA *(žiūri prieš save).* O kodėl aš... turėčiau būti laiminga? Gal jūs man pasakytumėte?

BRAKAS. Ogi, tarp kitko, nors ir dėl to, kad įsikūrėte taip, kaip norėjote.

HEDA *(žiūri į jį ir juokiasi).* Ar ir jūs tikite ta norų pasaka?

BRAKAS. Negi ji pramanyta?

HEDA. Taip... nors ne visiškai.

BRAKAS. Na?

HEDA. Buvo šitaip: pernai vasarą aš leidau Tesmanui lydėti mane iš vakarų namo.

BRAKAS. Gaila... aš eidavau visai kitu keliu.

HEDA. Tiesa. Pernai vasarą jūs vaikščiojote kitais keliais.

BRAKAS *(juokiasi).* Gėdytumėtės, fru Heda!.. Na... tai kaip ten buvo jums ir Tesmanui?..

HEDA. Taigi, vieną vakarą mes ėjome čia pro šalį. Ir Tesmanas, vargšelis, buvo labai drovus. Jis niekaip nerado temos pokalbiui. Man pagailo mokyto žmogaus...

BRAKAS *(nepatikliai šypsosi).* Jums? Iš tikrųjų? Hm...

HEDA. Taip, tikrų tikriausiai. Ir... kad padėčiau išsipainioti jam iš bėdos... pasakiau visai lengvapėdiškai, jog norėčiau gyventi čia, šitoje viloje.

BRAKAS. Tik tiek?

HEDA. Tą vakarą tiek.

BRAKAS. O vėliau?

HEDA. Taip. Mano lengvapėdiškumas turėjo pasekmių, mielas asesoriau.

BRAKAS. Deja, bet koks mūsų lengvapėdiškumas jų turi nuostabiai dažnai, fru Heda.

HEDA. Labai ačiū! Tai matot, šita svajonė apie valstybės tarėjo našlės Falk vilą ir suartino mane su Jorgenu Tesmanu! J i ir buvo dingstis susižadėti, susituokti, vykti į povestuvinę kelionę ir taip toliau. Taip, taip, asesoriau, kaip pasiklosi, taip ir išmiegosi, pasakyčiau.

BRAKAS. Nieko sau! O iš esmės visa tai, manau, jūsų nė kiek nedomino.

HEDA. Dievaži, ne.

BRAKAS. Na, o dabar? Kai viskas mūsų taip jaukiai įrengta?

HEDA. Et, rodos, jaučiu visuose kambariuose levandos ir džiovintų rožių kvapą... Bet šį kvapą tikriausiai užnešė teta Julė.

BRAKAS *(juokiasi).* Ne, aš greičiau patikėsiu, kad jį paliko dar velionė valstybės tarėjo našlė.

HEDA. Taip, čia dvelkia kažkokiais trūnėsiais. Primena gėles kitą dieną po baliaus. *(Susideda rankas ant sprando, atsilošia ir žiūri į jį)* Ak mielas asesoriau, jūs negalite įsivaizduoti, kaip baisiai čia nuobodžiausiu.

BRAKAS. Nejau gyvenimas neiškels jums, fru Heda, jokio uždavinio?

HEDA. Uždavinio, kuris galėtų bent kiek vilioti?

BRAKAS. Toks, žinoma, būtų užvis geriausias.

HEDA. Dievai žino, koks turėtų būti tas uždavinys. Kartais pagalvoju apie... *(Nebaigia)* Bet ir iš to tikriausiai nieko neišeis.

BRAKAS. Kas žino? Sakykite.

HEDA. O jeigu aš imčiau ir paakinčiau Tesmaną mestis į politiką?

BRAKAS *(juokiasi).* Tesmaną! Ne, patikėkite: toks dalykas, kaip politika,— ne jam... visai, visai ne jam.

HEDA. Taip, mielai sutinku... Bet jeigu man vis dėlto pavyktų?

BRAKAS. O koks jums iš to malonumas? Jeigu jis netinka! Kam gi tada jį versti?

HEDA. O tam, kad man nuobodu, jei norite žinoti *(Po neilgos pauzės)* Vadinasi, jums atrodo visai neįmanoma, kad Tesmanas galėtų pasidaryti ministru?

BRAKAS. Hm... matote, mieloji fru Heda... norint j u o pasidaryti, visų pirma reikia būti pasiturinčiam.

HEDA *(nekantraudama atsistoja).* Štai kas! Vis tos skurdžios sąlygos, į kurias patekau!.. *(Vaikšto po kambarį)* J o s ir padaro gyvenimą menką, stačiai juokingą!.. Juk taip.

BRAKAS. M a n rodos, čia kita priežastis.

HEDA. Kokia gi?

BRAKAS. Jūs dar nepatyrėte nieko, kas jus tikrai sukrėstų.

HEDA. Jūs turite galvoj ką nors rimta?

BRAKAS. Na, galite vadinti kaip norit. Bet dabar gal ir neteks ilgai laukti.

HEDA *(atmeta galvą).* Ak, jūs turite galvoje nemalonumus dėl tos kvailos profesūros! Bet čia juk Tesmano reikalas. Aš dėl jo visai nekvaršinu sau galvos.

BRAKAS. Tiek to, palikim tai. Bet jeigu jums, kalbant aukštesniu stilium, tektų rimtos ir... atsakingos pareigos! *(Šypsosi)* Naujos pareigos, brangute fru Heda.

HEDA *(piktai).* Nutilkite. Niekada nesulauksite!

BRAKAS *(atsargiai).* Pasikalbėsime po metų... vėliausiai.

HEDA *(trumpai).* Aš tam neturiu nė menkiausių polinkių, ponas asesoriau. Nekalbėkite apie jokias pareigas!

BRAKAS. Nejau, kaip daugumas moterų, neturite polinkio tokiam pašaukimui, kuris?..

HEDA *(prie stiklinių durų).* Ak, nutilkite gi, sakau!.. Kartais manau turinti polinkį tik vienam dalykui.

BRAKAS *(prieina arčiau).* O kokiam, leiskite paklausti?

HEDA *(žiūri pro 'angą').* Mirti iš nuobodulio. Dabar žinote *(Apsisuka, žiūri į galinį kambarį ir juokiasi)* Iš tikrųjų' Štai ir ponas profesorius

BRAKAS *(tyliai įspėda as').* Bet vis dėlto, fru Heda!

Tesmanas, apsirengęs vizitine eilute, laikydamas rankoje skrybėlę ir pirštines, įeina iš dešinės, iš galinio kambario

TESMANAS. Heda, ar dar nėra iš Eilerto Liovborgo laiško, kad neateis? Ką?

HEDA. Ne.

TESMANAS. Na tai pamatysi, netrukus jis pasirodys.

BRAKAS. Jūs iš tiesų manote, kad jis ateis?

TESMANAS. Taip, esu tikras. Juk visa, ką jūs šįryt čia pasakojote, matyt, yra vien tušti plepalai.

BRAKAS. Iš tikrųjų?

TESMANAS. Taip, bent teta Julė sakė: kaip gyva netikinti, kad jis man stotų skersai kelio. Mat kaip!

BRAKAS. Tokiu būdu viskas labai gražu ir gera.

TESMANAS *(padeda skrybėlę ir pirštines ant kėdės dešinėje).* Bet jau leiskite man palaukti jo čia kiek galima ilgiau.

BRAKAS. Turime daug laiko. Niekas neateis pas mane anksčiau kaip septintą... pusę aštuonių.

TESMANAS. Na, tai kol kas galime pabūti su Heda. Ir palūkėti. Ką?

HEDA *(neša Brako apsiaustą ir skrybėlę ant kampinės sofos).* O galų gale ponas Liovborgas pabus čia, su manim.

BRAKAS *(nori pats paimti daiktus).* Atleiskite, ponia!.. Kaip jūs suprantate galų gale?

HEDA. Jei jis nepanorės eiti su jumis ir Tesmanu.

TESMANAS *(žiūri į ją suglumęs).* Bet, mieloji Heda, ar bus patogu, jeigu jisai liks čia, su tavim? Ką? Nepamiršk: teta Julė negali ateiti.

HEDA. Žinau, bet fru Elvsted ateis. Ir tada mes trise išgersim arbatos.

TESMANAS. Taip, iš tikrųjų, t a d a nieko!

BRAKAS *(šypsosi).* O ir jam, ko gero, šitaip bus sveikiau.

HEDA. Kaip tai?

BRAKAS. Mano ponia, jūs, dievaži, gana dažnai šaipėtės iš mano viengungiškų vaišių. Pasak jūsų, jos tinkančios nebent tik išimtinai tvirtų principų vyriškiams.

HEDA. Bet ponas Liovborgas dabar, rodos, gana tvirtų principų. Atverstas nusidėjėlis...

B e r t ė įeina pro prieškambario duris

BERTĖ. Ponia, kažkoks ponas norėtų...

HEDA. Kvieskite.

TESMANAS *(tyliai).* Esu tikras — tai jis. Mat kaip!

Iš prieškambario įeina E i l e r t a s L i o v b o r g a s. Jis yra laibas ir liesas; būdamas to pat amžiaus, kaip Tesmanas, atrodo vyresnis ir senstelėjęs. Plaukai ir barzda tamsiai rudi, veidas pailgas, išblyškęs, ir tik ant skruostų matyti rausvos dėmės. Vilki elegantiška juoda, visai nauja vizitine eilute. Tamsias pirštines ir cilindrą laiko rankoje. Netoli durų sustoja ir skubotai nusilenkia. Atrodo kiek sumišęs

TESMANAS *(pasitinka ir purto jam ranką).* Mielas Eilertai, o vis dėlto mes vėl susitinkame!

LIOVBORGAS *(kalba negarsiai).* Dėkoju tau už laišką! *(Prieina prie Hedos)* Ar ir jums galiu paduoti ranką, fru Tesman?

HEDA *(paspaudžia ištiestą ranką).* Sveikas, ponas Liovborgai. *(Mosteli ranka)* Nežinau, ponai, ar jūs?..

LIOVBORGAS *(linkteli).* Asesorius Brakas, jei neklystu.

BRAKAS *(taip pat).* Turiu garbės. Prieš kelerius metus...

TESMANAS *(deda rankas Liovborgui ant pečių).* Prašom jaustis kaip namie, Eilertai! Tiesa, Heda? Tu, girdėjau, vėl žadi apsigyventi mieste? Ką?

LIOVBORGAS. Taip, žadu.

TESMANAS. Na ir protingai padarysi. Klausyk... aš įsigijau tavo naująją knygą. Nors, tiesa, perskaityti dar nespėjau.

LIOVBORGAS. Galėtum ir nesivarginti.

TESMANAS. Kodėl gi?

LIOVBORGAS. Tenai nerasi nieko ypatinga.

TESMANAS. Na jau... ką tu čia!

BRAKAS. Vis dėlto, kaip girdėjau, visi ją labai liaupsina.

LIOVBORGAS. To aš ir tenorėjau. Rašiau knygą taip, kad visiems patiktų.

BRAKAS. Labai išmintingai.

TESMANAS. Bet, mielas Eilertai!..

LIOVBORGAS. Mat, noriu mėginti tvirtai atsistot ant kojų. Pradėti iš naujo.

TESMANAS *(truputį sumišęs).* Taip, tavim dėtas, suprantu. Ką?

LIOVBORGAS *(šypsosi, padeda skrybėlę ir iš švarko kišenės išsitraukia į popierių suvyniotą paketą).* Bet kai šita išeis... Jorgenai Tesmanai... perskaityk. Tik j o j e visa tiesa. Joje esu aš pats.

TESMANAS. Taip? O kas gi čia iš tikrųjų?

LIOVBORGAS. Tęsinys.

TESMANAS. Tęsinys? Ko?

LIOVBORGAS. Mano knygos.

TESMANAS. Naujosios?

LIOVBORGAS. Žinoma.

TESMANAS. Bet, mielas Eilertai, jau pastarojoje prieinama iki šių dienų!

LIOVBORGAS. Tiesa. O šioje kalbama apie ateitį.

TESMANAS. Apie ateitį! Vaje, bet apie ją mes juk ničnieko nežinome!

LIOVBORGAS. Nežinome. O vis dėlto ir apie ją galime šį tą pasakyti. *(Atriša paketą)* Štai pažiūrėk...

TESMANAS. Čia juk ne tavo rašysena.

LIOVBORGAS. Aš diktavau. *(Sklaido lapus)* Ją sudaro dvi dalys. Pirmojoje kalbama apie ateities kultūros galias, o antrojoje *(sklaido toliau)* — apie ateities kultūros raidą.

TESMANAS. Stebėtina! Man ir į galvą niekada nebūtų atėję rašyti apie tokius dalykus.

HEDA *(prie stiklinių durų barbena į stiklus).* Hm... Ne... ne.

LIOVBORGAS *(suvynioja rankraštį ir padeda ant stalo).* Pasiėmiau jį, ketindamas šį tą paskaitinėti tau šiandien vakare.

TESMANAS. Taip, labai gražu iš tavo pusės. Bet šįvakar?.. *(Žvilgčiodamas į Braką)* Tiesiog nežinau, kaip čia padarius...

LIOVBORGAS. Na, tai kitą kartą. Juk neskubu.

BRAKAS. Matote, ponas Liovborgai, šįvakar pas mane mažutės iškilmės. Noriu, žinote, pagerbti Tesmaną...

LIOVBORGAS *(dairosi skrybėlės).* Aha, tai aš nebe...

BRAKAS. Na ką jūs! Aš labai džiaugčiausi, jei sutiktumėte eiti kartu.

LIOVBORGAS *(trumpai ir griežtai).* Ne, negaliu. Labai ačiū.

BRAKAS. Na ką jūs! Malonėkite! Susirenka nedidelis šaunus ratelis. Iš tikrųjų — paūšime, pasak fru Hed... fru Tesman.

LIOVBORGAS. Neabejoju. Vis dėlto...

BRAKAS. Pasiimtumėte savo rankraštį ir pas m a n e Tesmanui paskaitytumėte. Kambarių turiu pakankamai.

TESMANAS. Iš tikrųjų, Eilertai, juk galėtum? Ką?

HEDA *(atsistoja tarp jų).* Mano mielas, o jeigu ponas Liovborgas vis dėlto n e n o r i! Aš esu tikra, kad ponas Liovborgas kur kas mieliau pasiliktų čia ir su manimi pavakarieniautų.

LIOVBORGAS *(žiūri į ją).* Su jumis, fru Tesman?

HEDA. Ir su fru Elvsted.

LIOVBORGAS. O... *(Lyg tarp kitko)* Šiandien vidudienį trumpai mačiausi su ja.

HEDA. Taip? Ji ateis. Ir todėl kone būtinai turėtumėte likti, ponas Liovborgai. Kitaip juk nebus kas ją namo palydi.

LIOVBORGAS. Tas tiesa. Labai ačiū, ponia... Vadinasi, lieku.

HEDA. Aš tik pasakysiu šį tą tarnaitei... *(Eina prie prieškambario durų ir skambina)*

Įeina B e r t ė. Heda kalbasi su ja tyliai ir parodo į galinį kambarį. B e r t ė linkteli ir išeina

TESMANAS *(tuo pat metu Liovborgui).* Klausyk, Eilertai, tie svarstymai apie ateitį — tai ir bus ta naujoji tavo paskaitų tema?

LIOVBORGAS. Taip.

TESMANAS. Knygyne girdėjau, jog tu žadi rudenį skaityti čia ciklą paskaitų.

LIOVBORGAS. Žadu. Dėl to neturėtum man priekaištauti, Tesmanai.

TESMANAS. Susimildamas! Bet?..

LIOVBORGAS. Aš juk suprantu, kad tuo bent kiek stosiu tau skersai kelio.

TESMANAS *(nusiminęs).* Ak, juk negaliu reikalauti, kad tu dėl manęs...

LIOVBORGAS. Bet aš palauksiu, kol tu gausi paskyrimą.

TESMANAS. Palauksi! Taip... bet ar tu nedalyvausi konkurse? Ką?

LIOVBORGAS. Ne. Aš tik noriu nurungti tave. Viešuomenės akyse.

TESMANAS. Vaje... vis dėlto tetos Julės teisybė! Na taip... aš juk žinojau! Heda! Mat kaip... Eilertas visai neketina stoti mums skersai kelio!

HEDA *(griežtai).* Mums? Manęs prašau čia nepainioti!

Eina į galinį kambarį, kur Bertė deda ant stalo padėklą su ropinėmis ir stiklais. Heda linksi galva ir vėl ateina. Bertė išeina

TESMANAS *(tuo pat metu).* Bet jūs, asesoriau Brakai, ką gi jūs dėl to pasakysite? Ką?

BRAKAS. Tiek tepasakysiu, kad šlovė ir pergalė... hm... kartais nuostabiai gražūs dalykai...

TESMANAS. Taip, iš tikrųjų. Bet vis dėlto...

HEDA *(šaltai šypsodamasi, žiūri į Tesmaną).* Matau, tu lyg perkūno trenktas.

TESMANAS. Taip... maždaug... panašu...

BRAKAS. Bet ir tikrai pro mus praūžė audra, fru Tesman.

HEDA *(rodo į galinį kambarį).* Ar ponai nemalonėtų išgerti šalto punšo?

BRAKAS *(žiūri į laikrodį).* Stiklelį atsisveikinimui? Taip, visai ne pro šalį.

TESMANAS. Puiku, Heda! Labai puiku! Dabar, kai man taip lengva širdyje...

HEDA. Ir jūs, ponas Liovborgai, prašom.

LIOVBORGAS *(kratydamasis).* Ne, labai ačiū. Negaliu.

BRAKAS. Viešpatie... juk, kiek aš žinau, šaltas punšas ne nuodai.

LIOVBORGAS. Žiūrint kam.

HEDA. Na, tai aš tuo tarpu užimsiu poną Liovborgą.

TESMANAS. Taip, taip, mieloji Heda, būk maloni.

Jis ir Brakas nueina į galinį kambarį, susėda, geria punšą, rūko cigaretes ir gyvai kalbasi per visą tolimesnę sceną. Liovborgas sustoja prie krosnies. Heda nueina prie rašomojo stalo

HEDA *(kiek pakeltu balsu).* Jei norite, parodysiu jums keletą nuotraukų. Mudu... Tesmanas ir aš, grįždami truputį pakeliavome po Tirolį.

Heda atsineša albumą, padeda jį ant stalo prie sofos ir atsisėda dešiniajame sofos gale. Liovborgas prieina, sustoja ir žiūri į ją. Paskui pasiima kėdę ir atsisėda jai iš kairės, atgręžęs nugarą į galinį kambarį

(Atverčia albumą) Pažiūrėkite į tą kalnų vaizdą, ponas Liovborgai! Tai Ortleris. Tesmanas apačioje užrašė. Štai —„Ortleris prie Merano".

LIOVBORGAS *(neatitraukdamas nuo jos akių, sako tyliai ir iš lėto).* Heda... Gabler.

HEDA *(vogčiomis žvilgtelėjusi į jį).* Na! Tss!

LIOVBORGAS *(tyliai pakartoja).* Heda Gabler!

HEDA *(žiūri į albumą).* Tiesa, anksčiau aš taip vadinausi. Tais laikais... kai mudu buvom pažįstami.

LIOVBORGAS. O dabar... ir visą amžių... reikės atprasti sakyti jums Heda Gabler.

HEDA *(sklaidо toliau).* Taip, reikės. Ir aš manau — jūs turėtumėt nedelsdamas pabandyti. Man rodos, juo anksčiau, juo geriau.

LIOVBORGAS *(įpykusiu balsu).* Heda Gabler ištekėjusi? Ir dar už ko... už Jorgeno Tesmano.

HEDA. Taip, taip jau yra.

LIOVBORGAS. Ak Heda, Heda, kaip tu galėjai šitiek nusižeminti!

HEDA *(pažvelgia į jį rūsčiai).* Na? Nė žodžio apie tai!

LIOVBORGAS. Apie ką, tavo nuomone?

Tesmanas įeina ir pasuka prie sofos

HEDA *(išgirsta jį ateinant ir sako abejingai).* O čia štai, ponas Liovborgai, Ampeco slėnis. Pažvelkit į šių kalnų viršūnes! *(Maloniai žiūri į Tesmaną)* Sakyk, kaip gi vadinasi jos, tos keistos kalnų viršūnės?

TESMANAS. Na, parodyk. Aha, tai Dolomitai.

HEDA. Teisybė, tai Dolomitai, ponas Liovborgai.

TESMANAS. Klausyk, Heda... aš norėjau paklausti, ar nereikėtų atnešti čia truputį punšo. Bent tau. Ką?

HEDA. Taip. Ačiū. Ir gal porą pyragaičių.

TESMANAS. Cigarečių nereikia?

HEDA. Ne.

TESMANAS. Gerai. *(Eina į galinį kambarį ir pasuka dešinėn)*

Brakas sėdi ir kartkartėmis stebi Hedą su Liovborgu

LIOVBORGAS *(prislopintu balsu, kaip anksčiau).* Tai atsakyk, Heda: kaip tu galėjai šitaip pasielgti?

HEDA *(apsimeta įsigilinusi į albumą).* Jei nesiliausite man sakęs „tu", aš nekalbėsiu su jumis.

LIOVBORGAS. Ar negalima sakyti „tu" net tada, kai mudu vieni?

HEDA. Negalima. Mintyse taip, neprieštarauju. Bet garsiai sakyti jums nevalia.

LIOVBORGAS. Ak, suprantu. Tai smūgis į jūsų meilę... Jorgenui Tesmanui.

HEDA *(vogčiomis žvilgteli į jį ir šypsosi).* Meilę? Jūs iš tikrųjų geras!

LIOVBORGAS. Vadinasi, ne meilę?

HEDA. Tačiau tai nereiškia ir neištikimybės! Apie tai nieko nenoriu žinoti.

LIOVBORGAS. Heda, atsakykite man tik į vieną klausimą...

HEDA. Tss!

Tesmanas, nešinas padėklu, įeina iš galinio kambario

TESMANAS. Na! Štai ir skanėstai. *(Deda padėklą ant stalo)*

HEDA. Kodėl tu pats ateini ir padavinėji?

TESMANAS *(pripila stiklines).* Jaučiu didžiulį malonumą tau patarnauti, Heda.

HEDA. Bet tu pripylei abi stiklines. O ponas Liovborgas juk nenori...

TESMANAS. Nenori, tiesa... Tačiau tuoj ateis fru Elvsted.

HEDA. Iš tikrųjų... fru Elvsted...

TESMANAS. Buvai ją pamiršusi? Ką?

HEDA. Mes čia taip įsigilinę į nuotraukas. *(Rodo jam vieną nuotrauką)* Tu dar prisimeni šį kaimelį?

TESMANAS. Aha, kaimas Brenerio papėdėje. Ten mes nakvojome...

HEDA. ...ir sutikome tiek daug linksmų vasarotojų.

TESMANAS. Tiesa... iš tikrųjų. Mat kaip... O, kad tu būtum galėjęs su mumis būti, Eilertai! Ką? *(Vėl nueina ir atsisėda prie Brako)*

LIOVBORGAS. Atsakykite man tik į vieną klausimą, Heda...

HEDA. Na?

LIOVBORGAS. Ar draugaujant su manimi taip pat nebuvo meilės? Nė krislelio... nė kibirkštėlės meilės?

HEDA. Na, kaip čia pasakius? Man atrodo, mes buvome du geri draugai. Du tikrai nuoširdūs bičiuliai. *(Šypsosi)* Ypač jūs buvote nepaprastai nuoširdus.

LIOVBORGAS. Jūs gi to norėjote.

HEDA. Kai dabar prisimenu, man atrodo kažkokia graži, patraukli, kažkokia drąsi... ta slapta bičiulystė... ta draugystė, apie kurią ničniekas nežinojo.

LIOVBORGAS. Taip, Heda, tikrai! Ir man taip atrodo... Popietės valandomis užeidavau pas jūsų tėvą... Generolas sėdėdavo prie galinio lango. išskleidęs laikraštį... atsukęs mums nugarą...

HEDA. O mudu ant kampinės sofos...

LIOVBORGAS. Įsigilinę vis į tą patį iliustruotą žurnalą...

HEDA. Mat, neturėjome albumo, taip...

LIOVBORGAS. Taip, Heda... Ir aš atverdavau jums savo širdį!.. Apie save pasakodavau, ko tuomet niekas kitas nežinojo. Sėdėdavau ir prisipažindavau siautęs kiauras dienas ir naktis. Valandų valandas... be paliovos. Ak Heda, kokia nuostabi galia jumyse, tai ji versdavo mane išsipasakoti.

HEDA. Jums atrodo, manyje slypėjo kažkokia galia?

LIOVBORGAS. O kuo gi kitu reikėtų visa tai paaiškinti? Ir visus tuos... suktus klausimus, kuriuos man duodavote...

HEDA. Ir kuriuos jūs taip puikiai suprasdavote...

LIOVBORGAS. Kaip jūs galėdavote klausinėti tokių dalykų! Visai nesidrovėdama!

HEDA. Užuominomis, atleiskite.

LIOVBORGAS. Taip, bet vis tiek nesidrovėdama. Kaip galėjote kamantinėti mane apie... apie t o k i u s dalykus!

HEDA. O kaip jūs galėjote atsakinėti, ponas Liovborgai.

LIOVBORGAS. Taip, to aš kaip tik ir negaliu suprasti... dabar, po visko. Bet sakykite, Heda... argi čia neslypėjo meilė? Ar jūs nė trupučio netroškote manęs pakelti, apvalyti... kai atbėgdavau pas jus išsipasakoti? Argi netroškote?

HEDA. Ne, ne per daug.

LIOVBORGAS. Tai kas jus masino?

HEDA. Ar jums taip jau visiškai neaišku, kad jauna mergina... kiek įmanoma... ko slapčiausiai...

LIOVBORGAS. Na?

HEDA. Kad ji labai norėtų žvilgtelėti į pasaulį, apie kurį...

LIOVBORGAS. Apie kurį?..

HEDA. ...apie kurį jai nevalia nieko žinoti?

LIOVBORGAS. Tai šit kas?

HEDA. Ir tai. Ir tai, man regis.

LIOVBORGAS. Draugystė, paremta gyvenimo geismu. Bet kodėl, kad ir t o k i a, ji nebuvo patvari?

HEDA. Čia jūs pats kaltas.

LIOVBORGAS. Bet santykius su manim jūs nutraukėte.

HEDA. Taip, kai kilo pavojus, kad ilgainiui šie santykiai gali pakrypti pavojinga linkme. Gėdykitės, Liovborgai, kaip jūs galėjote nusižengti savo... savo patikliam draugui!

LIOVBORGAS *(sugniaužia rankas).* Ak, kodėl jūs tik juokavote! Kodėl nenušovėte manęs, kai grasinote?

HEDA. Aš b a i s i a i bijau skandalo,

LIOVBORGAS. Taip, Heda, jūs iš tikrųjų bailī.

HEDA. Baisiai baili. *(Nukrypdama)* Ir kaip tik jūsų laimė. Jūs taip gražiai pasiguodėt ten, pas Elvstedus.

LIOVBORGAS. Žinau, ką jums Tea papasakojo.

HEDA. Turbūt ir jai jūs šį tą šnekėjote apie mudu.

LIOVBORGAS. Nė žodžio. Ji per kvaila, kad nors ką suprastų.

HEDA. Kvaila?

LIOVBORGAS. Tokiems dalykams ji kvaila.

HEDA. O aš baili. *(Pasilenkia į jo pusę ir, nežiūrėdama jam į akis, sako tyliau)* Dabar aš jums vis dėlto šį tą pasakysiu.

LIOVBORGAS *(susidomėjęs).* Na?

HEDA. Jei aš nedrįsau jūsų nušauti...

LIOVBORGAS. Taip?!

HEDA. ...tai ne čia buvo mano didžiausias bailumas... aną vakarą.

LIOVBORGAS *(žiūri į ją valandėlę ir supratęs karštai kužda).* Ak Heda! Heda Gabler! Dabar matau, ką slėpė ta draugystė! Tu ir aš!.. Vis dėlto ir tavyje būta gyvenimo geismo...

HEDA *(tyliai, pervėrusi jį rūsčiu žvilgsniu).* Saugokitės! Nieko panašaus!

Ima temti, Bertė atidaro laukujes prieškambario duris

HEDA *(užverčia albumą ir šypsodama kviečia).* Pagaliau! Brangioji Tea... prašom į vidų!

Fru Elvsted, apsirengusi vizitine eilute, įeina iš prieškambario. Jai įkandin uždaromos durys

HEDA *(atsilošusi sofoje, ištiesia jai rankas).* Žavioji Tea. Negali įsivaizduoti, kaip aš tavęs laukiau!

Fru Elvsted praeidama linkteli ponams galiniame kambaryje, prieina prie stalo ir paduoda Hedai ranką. Liovborgas atsistoja. Jis ir fru Elvsted pasisveikina tyliai, galvos linktelėjimu

FRU ELVSTED. Galbūt man reikėtų užeiti ir pasakyti porą žodžių tavo vyrui?

HEDA. Dar ko. Tesėdi sau abu. Vis tiek jie netrukus išeina.

FRU ELVSTED. Išeina?

HEDA. Taip, jie ruošiasi paūžti.

FRU ELVSTED *(skubiai Liovborgui).* Bet jūs neisite?

LIOVBORGAS. Ne.

HEDA. Ponas Liovborgas... lieka su mumis.

FRU ELVSTED *(pasiima kėdę ir nori sėsti šalia jo).* Ak, kaip čia puiku!

HEDA. Palauk, brangute mano Tea! Ne č i a! Malonėk prie manęs. Aš noriu būti vidury.

FRU ELVSTED. Gerai, labai prašom.

Ji apeina stalą ir atsisėda ant sofos Hedai iš dešinės. Liovborgas vėl sėda ant kėdės

LIOVBORGAS *(po neilgos pauzės Hedai).* Ar ji ne žavi pažiūrėti?

HEDA *(švelniai pabraukia jai per plaukus).* Tik pažiūrėti?

LIOVBORGAS. Taip. Mat, m u d u — ji ir aš — esame tikri draugai. Visiškai tikime vienas kitu. Todėl galime čia sėdėti ir kalbėtis nesivaržydami...

HEDA. Negudraudami, ponas Liovborgai?

LIOVBORGAS. Na...

FRU ELVSTED *(glaudžiasi prie Hedos, tyliai).* Kokia aš laiminga, Heda! Tik pamanyk — jis sako, aš jį įkvėpdavusi.

HEDA *(žiūri į ją šypsodama).* Šitaip jis sako, vaikuti?

LIOVBORGAS. O kiek ji turi drąsos, ryžto, fru Tesman!

FRU ELVSTED. Ak, dieve... a š — drąsos!

LIOVBORGAS. Be galo daug drąsos, kai reikia padėti draugui.

HEDA. Taip, d r ą s o s... taip! Kad aš j o s turėčiau.

LIOVBORGAS. O kam, sakykite?

HEDA. Tuomet gal pajėgčiau kaip nors ištverti. *(Staiga nukrypdama)* O dabar, geroji mano Tea... dabar tu tikrai išgersi stiklinę šalto punšo.

FRU ELVSTED. Ne, labai ačiū — tokių dalykų negeriu.

HEDA. Na tai jūs, ponas Liovborgai.

LIOVBORGAS. Dėkui, aš taip pat negeriu.

FRU ELVSTED. Ne, jis taip pat negeria!

HEDA *(žiūri, įsmeigusi į jį akis).* Net jeigu aš to noriu?

LIOVBORGAS. Nieko nebus.

HEDA *(juokiasi).* Vadinasi, aš, vargšelė, neturiu galios jums?

LIOVBORGAS. Bent š i u o atžvilgiu.

HEDA. Rimtai kalbant, manau, vis dėlto reikėtų jums ryžtis. Dėl savęs.

FRU ELVSTED. Bet, Heda!..

LIOVBORGAS. Kaip tai?

HEDA. Arba, tikriau sakant, dėl žmonių.

LIOVBORGAS. Šit kaip?

HEDA. Juk žmonės lengvai galėtų pagalvoti, kad jūs... iš esmės... nesijaučiate visiškai laisvas... nepasitikite savimi.

FRU ELVSTED *(tyliai).* Heda, prašau tave!..

LIOVBORGAS. Dėl manęs žmonės tegalvoja, ką nori... tuo tarpu.

FRU ELVSTED *(džiugiai).* Taip, iš tikrųjų!

HEDA. Aš labai aiškiai pastebėjau asesoriaus Brako šypsnį...

LIOVBORGAS. Ką tokį?

HEDA. Kandų šypsnį, kai jūs nedrįsote sėstis kartu su jais prie stalo.

LIOVBORGAS. Nedrįsau! Aš tik norėjau geriau likti čia ir pasikalbėti su jumis.

FRU ELVSTED. Juk tai visiškai suprantama, Heda!

HEDA. Bet asesorius negalėjo to numatyti. Ir dar pastebėjau, kaip jis šyptelėjo ir slapta susižvalgė su Tesmanu, kai neišdrįsote eiti pas jį į kuklutį pobūvį.

LIOVBORGAS. Neišdrįsau! Sakote, neišdrįsau?

HEDA. Aš to nepasakiau. Bet asesoriui taip atrodė.

LIOVBORGAS. Nesvarbu.

HEDA. Vadinas, jūs neinate?

LIOVBORGAS. Aš lieku čia su jumis ir Tea.

FRU ELVSTED. Taip, Heda... juk iš tikrųjų!

HEDA *(šypsosi ir linksi Liovborgui).* Vadinasi, principai... tvirti principai visiems laikams. Taip, toks ir privalo būti vyras. *(Pasisuka į fru Elvsted ir švelniai ją glosto)* Na, ar aš nesakiau tau, kai šįryt atėjai pas mus tokia sutrikusi...

LIOVBORGAS *(nustebintas).* Sutrikusi!

FRU ELVSTED *(išsigandusi).* Heda... Heda!..

HEDA. Dabar pati matai! Tau nėra jokio reikalo mirtinai išsigandus puldinėti... *(Nebaigdama)* Taip! O dabar pasilinksminkim kaip reikiant visi trys!

LIOVBORGAS *(išsigandęs).* Ak!.. Ką visa tai reiškia, fru Tesman!

FRU ELVSTED. Ak dieve, dieve mano, Heda! Ką tu čia kalbi! Ką darai!

HEDA. Tylėk! Tas bjaurus asesorius sėdi ir stebi tave.

LIOVBORGAS. Vadinasi, mirtinai išsigandus. Dėl manęs.

FRU ELVSTED *(tyliai aimanuodama).* Ak Heda... kokią nelaimingą tu mane dabar padarei!

LIOVBORGAS *(žiūri į ją, įsmeigęs akis. Jo veidas perkreiptas).* Štai koks buvo tas tiesus draugo tikėjimas.

FRU ELVSTED *(maldaudama).* Ak mielas bičiuli, bent išklausyk pirma!..

LIOVBORGAS *(paima vieną punšo pripiltą stiklinę, pakelia ir kimiu balsu tyliai sako).* Į tavo sveikatą, Tea! *(Išgeria, stiklinę pastato ir paima kitą)*

FRU ELVSTED *(tyliai).* Ak Heda, Heda... tai štai koks buvo tavo tikslas!

HEDA. Tikslas? Mano tikslas? Ar tau galvoj negerai?

LIOVBORGAS. Ir į jūsų sveikatą, fru Tesman! Labai ačiū už tiesą! Tegyvuoja ji! *(Išgeria ir nori vėl prisipilti stiklinę)*

HEDA *(paliečia jo ranką).* Na... šiam kartui užteks. Neužmirškite, kad jūs einate į pobūvį.

FRU ELVSTED. Ne, ne, ne!

HEDA. Tss! Jie ten sėdi ir akių nenuleidžia nuo tavęs.

LIOVBORGAS *(pastato stiklinę).* Klausyk, Tea... būk nuoširdi...

FRU ELVSTED. Taip!

LIOVBORGAS. Ar Elvstedas žinojo, kad tu išvažiavai paskui mane?

FRU ELVSTED *(grąžo rankas).* Ak Heda... girdi, ko jis klausia?

LIOVBORGAS. Ar judu buvot susitarę, kad tu privalai važiuoti į miestą ir sekti mane? Gal pats Elvstedas

tave paskatino? Aha! Mat kaip!.. Turbūt vėl jam prireikė manęs raštinėj? O gal prie kortų stalo pasigedo?

FRU ELVSTED *(tyliai, kankindamasi).* Ak Liovborgai, Liovborgai!..

LIOVBORGAS *(griebia stiklinę ir nori prisipilti).* Na ir už senąjį fogtą!

HEDA *(neleisdama).* Užteks šiuo tarpu. Neužmirškite: jūs dar turėsite eiti ir skaityti Tesmanui.

LIOVBORGAS *(ramiai, pastatęs stiklinę).* Kvailai... kvailai pasielgiau, Tea. Neturėjau šitaip suprasti. Nepyk dėl to ant manęs, mieloji drauge. Tu... tu ir kiti pamatysite... nors ir buvau puolęs, bet... Dabar vėl atsistojau ant kojų! T a v o padedamas, Tea.

FRU ELVSTED *(švytėdama džiaugsmu).* O, ačiū dievui!..

Brakas tuo tarpu pasižiūri į savo laikrodį. Jis ir Tesmanas atsistoja ir ateina į saloną

BRAKAS *(paima skrybėlę ir apsiaustą).* Fru Tesman, jau išmušė mūsų valanda!

HEDA. Matyt.

LIOVBORGAS *(atsistoja).* Ir mano, ponas asesoriau.

FRU ELVSTED *(tyliai, prašydama).* Ak Liovborgai... nedaryk to!

HEDA *(žnybia jai į ranką).* Jie tave girdi!

FRU ELVSTED *(šukteli).* Ai!

LIOVBORGAS *(Brakui).* Jūs malonėjote mane pakviesti.

BRAKAS. Tai eisite su mumis?

LIOVBORGAS. Taip, nuolankiai dėkoju.

BRAKAS. Nepaprastai džiaugiuosi...

LIOVBORGAS *(įsikiša paketą ir sako Tesmanui).* Aš tau dar labai norėčiau šį tą parodyti, prieš atiduodamas į spaudą.

TESMANAS. Mat kaip... labai puiku!.. Bet, mieloji Heda, o kas gi palydės fru Elvsted namo? Ką?

HEDA. Ak, susitvarkysime kaip nors.

LIOVBORGAS *(pasižiūri į damas).* Fru Elvsted? Žinoma, aš — grįšiu ir ją palydėsiu. *(Prieina arčiau)* Maždaug apie dešimtą valandą, fru Tesman. Gerai?

HEDA. Taip, žinoma. Labai gerai.

TESMANAS. Na, tai tvarka. Bet manęs taip anksti nelauk, Heda.

HEDA. Ak mano mielas, būk... kiek tik norėsi!

FRU ELVSTED *(slėpdama baimę).* Ponas Liovborgai... tai aš laukiu čia jūsų.

LIOVBORGAS *(su skrybėle rankoj).* Aišku, ponia.

BRAKAS. Tad į žygį, mano ponai! Tikiuosi, paūšime, kaip sako viena graži dama.

HEDA. Ak, jei ta graži dama nematoma galėtų ten dalyvauti!..

BRAKAS. Kodėl nematoma?

HEDA. Kad šį tą nugirstų, kai jūs nevaržomai siausite, ponas asesoriau.

BRAKAS *(juokiasi).* Vis dėlto nepatarčiau gražiajai damai.

TESMANAS *(taip pat juokiasi).* Na bet ir tu, Heda! Mat kaip!

BRAKAS. Tai sudie, sudie, mano ponios!

LIOVBORGAS *(atsisveikindamas nusilenkia).* Vadinasi, apie dešimtą.

Brakas, Liovborgas ir Tesmanas išeina pro prieškambario duris. Tuo pat metu iš galinio kambario įeina Bertė, nešina degančia lempa, kurią pastato salone ant stalo ir pro ten pat išeina

FRU ELVSTED *(atsistoja ir nerami vaikšto po kambarį).* Heda... Heda... kuo visa tai baigsis!

HEDA. Ogi jis grįš... dešimtą. Man taip ir stovi akyse. Apsikaišęs galvą vynmedžio lapais. Įkaitęs ir smagus...

FRU ELVSTED. O, kad tik taip būtų!

HEDA. Ir, žiūrėk, tada... tada jis bus įgijęs sau galios. Tada jis bus laisvas žmogus visam gyvenimui.

FRU ELVSTED. Ak dieve, taip... kad tik jis ateitų toks, kokį tu vaizduojiesi.

HEDA. Toks ir ateis! *(Atsistoja ir prieina arčiau prie jos)* Abejok juo kiek tinkama. O aš juo tikiu. Ir mes dar pamatysim...

FRU ELVSTED. Tu slepi kažkokią mintį, Heda!

HEDA. Taip. Bent vieną kartą gyvenime aš noriu būti žmogaus likimo valdovė.

FRU ELVSTED. Bet argi tu nesi?

HEDA. Nesu... ir niekuomet nebuvau.

FRU ELVSTED. O savo vyro?

HEDA. Kad dėl to vertėtų vargintis! Ak, jei tu suprastum, kokia aš vargšė. O tau lemta būti tokiai turtingai! *(Karštai ją apkabina)* Manau, aš vis dėlto dar nusvilinsiu tau plaukus.

FRU ELVSTED. Leisk! Paleisk manel Aš bijau tavęs, Heda!

BERTĖ *(tarpdury)*. Stalas arbatai paruoštas valgomajame, ponia.

HEDA. Gerai. Eime.

FRU ELVSTED. Ne, ne, ne! Verčiau eisiu namo viena! Ir tučtuojau!

HEDA. Nesąmonė! Pirmiau išgerk arbatos, kvailute. O paskui... dešimtą... grįš Eilertas Liovborgas... apsikaišęs galvą vynmedžio lapais. *(Kone jėga nutempia Teą prie durų)*

TREČIASIS VEIKSMAS

Tesmanų kambarys. Užuolaidos ant galinio kambario durų, taip pat ant stiklinių durų užtrauktos. Prisukta lempa su gaubtu blausiai dega ant stalo. Krosnyje, kurios durelės atdaros, baigia smilkti ugnis

Prie pat krosnies sėdi Fru Elvsted, *susisupusi į didelę skarą, kojas pasidėjusi ant suolelio ir giliai nugrimzdusi į krėslą.* Heda *apsivilkusi guli ant sofos ir, užsidengusi apklotu, miega*

FRU ELVSTED *(po pauzės greit atsitiesia ir atidžiai klausosi. Paskui vėl susmunka ir tyliai atmanuoja).* Dar nėra!.. Ak dieve... dieve... dar nėra!

Iš prieškambario atsargiai įeina Bertė. *Rankoje turi laišką*

(Atsigręžia ir susidomėjusi kužda) Na... kas nors atėjo?

BERTĖ *(tyliai).* Taip, ką tik buvo mergaitė ir atnešė laišką.

FRU ELVSTED *(greit ištiesia ranką).* Laiškas! Duokite!

BERTĖ. Ne, ponia, laiškas ponui daktarui.

FRU ELVSTED. Ak taip.

BERTĖ. Jį atnešė freken Tesman tarnaitė. Padėsiu čia ant stalo.

FRU ELVSTED. Gerai, padėkite.

BERTĖ *(padeda laišką).* Ar ne geriau bus, jei užgesinsiu lempą. Tik rūksta.

FRU ELVSTED. Užgesinkite. Juk netrukus išauš.

BERTĖ *(gesindama lempą).* J a u išaušo, ponia.

FRU ELVSTED. Iš tikrųjų, visai šviesu! O d a r negrįžo!..

BERTĖ. Ak viešpatie, aš iš karto maniau, kad taip bus.

FRU ELVSTED. Jūs manėte?

BERTĖ. Taip, kai pamačiau, kad vienas vyriškis grįžo į miestą... Ir išsibeldė su kitais. Jau seniau apie šį poną gana prisiklausėm.

FRU ELVSTED. Nekalbėkite taip garsiai. Ponią prižadinsite.

BERTĖ *(žiūri į sofą ir dūsauja).* Dievuli... tegu miega, vargšelė... Ar nevertėtų dar įmesti į krosnį?

FRU ELVSTED. Ačiū, dėl manęs nereikia.

BERTĖ. Na tai gerai. *(Tyliai išeina pro prieškambario duris)*

HEDA *(darant duris nubunda ir atsimerkia).* Kas čia!..

FRU ELVSTED. Mergaitė buvo...

HEDA *(apsidairo).* Ak, štai kur... Taip, dabar jau žinau... *(Pasikelia, sėdėdama ant sofos, pasirąžo ir trina akis)* Kuri valanda, Tea?

FRU ELVSTED *(žiūri į savo laikrodį).* Jau po septynių.

HEDA. Kada grįžo Tesmanas?

FRU ELVSTED. Jo dar nėra.

HEDA. Dar nėra?

FRU ELVSTED *(atsistoja).* Nė vieno dar nėra.

HEDA. O mes čia budėjome, negulėme ir laukėme nesulaukdamos iki keturių...

FRU ELVSTED *(grąžo rankas).* K a i p aš jo laukiau!

HEDA *(žiovauja ir, prisidengusi ranka burną, kalba).* Na taip... tik be reikalo budėjome.

FRU ELVSTED. Ar tu buvai dar kiek užsnūdus?

HEDA. Aišku. Man rodos, visai gerai miegojau. O tu ne?

FRU ELVSTED. Nė akimirkos. Negalėjau, Heda! Nieku būdu.

HEDA *(atsistoja ir prieina prie jos).* Na jau, na! Be reikalo būkštauji. Labai paprastas dalykas.

FRU ELVSTED. Kas gi, tavo manymu? Jei ne paslaptis!

HEDA. Na, aišku, ten pas asesorių nežmoniškai ilgai užtruko...

FRU ELVSTED. Dieve mano... greičiausiai. Bet vis dėlto...

HEDA. O paskui, paskui Tesmanas nenorėjo grįžti vidurnaktį, kelti triukšmą, skambinti. *(Juokiasi)* O gal nelabai ir norėjo rodytis... stačiai po linksmų išgertuvių.

FRU ELVSTED. Bet, mieloji... tai kurgi jis galėjo nueiti?

HEDA. Tikriausiai nuėjo pas tetas ir t e n atsigulė. Jo senas kambarys dar vis tebėra tuščias.

FRU ELVSTED. Ne, t e n jo negali būti. Ką tik jam atnešė freken Tesman laišką. Štai jis.

HEDA. Šit kaip? *(Žiūri užrašą)* Taip, iš tikrųjų pačios tetos Julės rašyta. Na, tai Tesmanas liko pas asesorių. O Liovborgas, Liovborgas sėdi... apsikaišęs galvą vynmedžio lapais ir skaito.

FRU ELVSTED. Ak Heda, juk tu kalbi tai, kuo nė pati netiki.

HEDA. Tu iš tiesų kvailutė, Tea.

FRU ELVSTED. Ak, deja, matyt, esu tokia.

HEDA. Ir kaip nežmoniškai nuvargus tu atrodai.

FRU ELVSTED. Taip, aš ir e s u nežmoniškai nuvargus.

HEDA. Na tai klausyk manęs. Eik į mano kambarį ir glustelėk valandėlę ant lovos.

FRU ELVSTED. O ne, ne, vis tiek neužmigsiu.

HEDA. Tikrai užmigsi.

FRU ELVSTED. Taip, bet juk tavo vyras dabar kas akimirką gali grįžti. Ir man reikia tučtuojau sužinoti...

HEDA. Aš tau pasakysiu, kai jis pareis.

FRU ELVSTED. Prižadi, Heda?

HEDA. Taip, gali būti rami. Dabar eik ir snustelėk tuo tarpu.

FRU ELVSTED. Dėkui. Pamėginsiu. *(Išeina pro galinį kambarį)*

Heda nueina prie stiklinių durų ir atitraukia užuolaidas. Dienos šviesa užplūsta kambarį. Po to ji paima nuo rašomojo stalo rankinį veidrodėlį, žvilgteli į jį ir apsitvarko plaukus. Paskui eina prie prieškambario durų ir paspaudžia skambučio mygtuką

Netrukus tarpdury pasirodo B e r t ė

BERTĖ. Poniai ko nors reikia?

HEDA. Taip, pakurstykite krosnį. Man šalta.

BERTĖ. Ak tu, viešpatie, bematant čia bus šilta. *(Sužeria anglis ir įkiša pliauską. Stabteli ir klausosi)* Ponia, prie namų durų ką tik skambtelėjo.

HEDA. Eikite ir atidarykite. Krosnį aš pati pažiūrėsiu.

BERTĖ. Tuojau įsidegs. *(Išeina pro prieškambario duris)*

Heda atsiklaupia ant suolelio ir įmeta į krosnį kelias pliauskas

Netrukus iš prieškambario įeina Tesmanas. Jis atrodo nuvargęs ir kiek susirūpinęs. Pirštų galais nustypčioja prie durų ir nori prasmukti tarp užuolaidų

HEDA *(prie krosnies, nepakeldama galvos).* Labas rytas.

TESMANAS *(apsisuka).* Heda! *(Prieina arčiau)* Bet, susimildama... šitaip anksti atsikėlei! Ką?

HEDA. Taip, šiandien ankstokai atsikėliau.

TESMANAS. O aš buvau visiškai tikras, kad tu dar guli ir miegi! Mat kaip, Heda!

HEDA. Nekalbėk taip garsiai. Fru Elvsted guli mano kambaryje.

TESMANAS. Ar fru Elvsted visą naktį išbuvo čia?

HEDA. Taip, jos pasiimti juk niekas neatėjo.

TESMANAS. Ak taip, iš tikrųjų.

HEDA *(uždaro krosnies dureles ir atsistoja).* Na, linksma buvo pas asesorių?

TESMANAS. Dėl manęs tu nerimavai? Ką?

HEDA. Ne, nė į galvą nebuvo atėję. Bet aš klausiu, ar tau linksma buvo

TESMANAS. Taip, nieko sau. Pusė bėdos... Ypač iš pradžių, reikia pasakyti. Tada Eilertas man skaitė. Mes atėjom visa valanda anksčiau... mat kaip! O Brakui reikėjo dar šiuo tuo pasirūpinti. Tada Eilertas ir skaitė.

HEDA *(atsisėda dešinėje stalo pusėje).* Na! Tai pasakok...

TESMANAS *(atsisėda prie krosnies ant taburetės).* Ne, Heda, tu negali įsivaizduoti, koks tai darbas. Be abejonės, tai vienas įstabiausių kada nors parašytų veikalų. Mat kaip!

HEDA. Gerai, gerai, man tai nerūpi...

TESMANAS. Prisipažinsiu, Heda. Kai jis baigė skaityti... mane apniko kažkoks bjaurus jausmas.

HEDA. Bjaurus jausmas?

TESMANAS. Kiurksojau ir pavydėjau Eilertui, kad jis galėjo parašyti tokį dalyką. Mat kaip, Heda!

HEDA. Taip, taip, aš manau!

TESMANAS. Ir vis dėlto, žinai... kad ir su šitokiais gabumais... jis, deja, visiškai nebepataisomas.

HEDA. Tu, matyt, turi galvoje tai, kad jis gyvena drąsiau, negu kiti.

TESMANAS. Dieve mano, ne... bet jis visai nejaučia saiko.

HEDA. Ir kas gi ten dėjosi... galų gale?

TESMANAS. Kaip man atrodė, Heda, galima sakyti, tiesiog bachanalija.

HEDA. Ar galvą buvo apsikaišęs vynmedžio lapais?

TESMANAS. Vynmedžio lapais? Ne, nemačiau. Bet jis sakė ilgą sujauktą kalbą, liaupsindamas moterį, įkvėpusią jį darbui. Taip, šitaip jis ir pasakė.

HEDA. Ar paminėjo jos vardą?

TESMANAS. Ne, neminėjo. Bet aš esu tikras, kad tai fru Elvsted. Matysi!

HEDA. Na, o kur judu išsiskyrėte?

TESMANAS. Grįždami į namus. Išėjome kartu... atsilikėliai. Ir Brakas ėjo drauge, norėdamas šiek tiek atsigaivinti. Tada va ir nutarėme palydėti Eilertą namo. Jis, žinai, iš tikrųjų buvo gerokai padauginęs.

HEDA. Gal ir buvo.

TESMANAS. Bet dabar, Heda, pasakysiu keistą dalyką! Arba, tikriau sakant, liūdną. Ak... man tiesiog gėda tai pasakoti... dėl Eilerto...

HEDA. Na, kas gi?

TESMANAS. Einame sau keliu, ir aš, žinai, kažkaip nejučiom atsilikau truputį. Gal porą akimirkų... Mat kaip!

HEDA. Na taip, dieve mano, ir?..

TESMANAS. Ir, norėdamas greičiau prisivyti kitus... žinai, ką randu ant kelio? Ką?

HEDA. Iš kurgi a š galiu žinoti?

TESMANAS. Tik jau niekam nesakyk, Heda. Girdi! Prižad'ėk man dėl Eilerto. *(Iš švarko kišenės išsitraukia į popierių suvyniotą paketą)* Pamanyk tik... va ką radau.

HEDA. Ar čia ne tas pats paketas, kurį jis vakar buvo atsinešęs?

TESMANAS. Taip, taip, čia visas neįkainojamas, nepamainomas jo rankraštis. Pametė jį... ir net nepastebėjo. Tik pamanyk, Heda! Kaip liūdna...

HEDA. O kodėl tučtuojau neatidavei jam paketo?

TESMANAS. Ne, aš juk negalėjau... jam tokiam, koks buvo...

HEDA. Ar sakei kam nors, kad tu jį radai?

TESMANAS. Ką tu! Dėl Eilerto nenorėjau, supranti.

HEDA. Vadinasi, ničniekas nežino, kad tu turi Eilerto Liovborgo rankraštį?

TESMANAS. Ne. Ir niekas neprivalo žinoti.

HEDA. O paskui apie ką tu su juo šnekėjai?

TESMANAS. Žinai, kad šnekėti su juo man ir nebeteko. Atėjus į miestą, Eilertas ir dar pora dingo iš akių. Mat kaip!

HEDA. Šitaip? Greičiausiai jie jį nuvedė namo.

TESMANAS. Taip, matyt, jie. Brakas taip pat nuėjo savais keliais.

HEDA. Na, o tu kur paskui basteisi?

TESMANAS. Aš ir dar keletas užėjome pas vieną iš linksmųjų bičiulių ir išgėrėme rytinės kavos. Nors, tikriau sakant, ją reiktų vadinti naktine. Ką? Bet kai tik kiek pasilsėsiu... ir bus galima tikėtis, kad vargšelis Eilertas išsimiegojo, tučtuojau drošiu pas jį ir nunešiu ką radęs.

HEDA *(tiesdama ranką į paketą).* Ne... neatiduok! Noriu pasakyti — tuojau neatiduok. Pirma leisk man paskaityti.

TESMANAS. Ne, brangioji Heda, dievaži, negaliu.

HEDA. Negali?

TESMANAS. Ne, tu juk gali suprasti, į kokią neviltį jis puls, kai pabus ir neras rankraščio. Juk žinai, jis jokio nuorašo neturi. Pats tai sakė.

HEDA *(žiūri į jį kiek smalsiai).* O ar negalima tokio dalyko dar kartą parašyti? Antrą kartą?

TESMANAS. Ne, manding, negalima, nieku būdu Įkvėpimas... matai...

HEDA. Taip, taip... jis, matyt, būtinas... *(Probėgšmais)* Ak, tiesa... va čia tau laiškas.

TESMANAS. Mat kaip!..

HEDA *(paduodama jam laišką).* Šįryt švintant atnešė.

TESMANAS. Žiūrėk, iš tetos Julės! Ką tat galėtų reikšti? *(Padeda paketą ant kitos taburetės, atplėšia laišką, perbėga akimis ir pašoka)* Ak Heda... ji rašo, kad vargšė teta Rina merdi!

HEDA. To juk reikėjo laukti.

TESMANAS. Ir kad turiu skubėti, jei noriu pamatyti ją dar gyvą. Dumiu ten šuoliais.

HEDA *(slėpdama šypsnį).* Sakai, šuoliais?

TESMANAS. Ak mieloji Heda... jei prisiverstum eiti drauge. Mat kaip!

HEDA *(atsistoja, nuvargusiu balsu).* Ne, ne, šito neprašyki! Nenoriu matyti ligos ir mirties... Apsaugok mane nuo viso, kas bjauru.

TESMANAS. Na, dievai nematę... *(Puldinėja po kambarį)* Kur mano skrybėlė?.. Apsiaustas?.. Aha, prieškambary... Gal dievas duos, nepavėluosiu, Heda? Ką?

HEDA. Jeigu šuoliais...

B e r t ė pasirodo tarpdury iš prieškambario

BERTĖ. Asesorius Brakas prašo paklausti, ar jis gali užeiti.

TESMANAS. Tokiu metu! Ne, dabar niekaip negaliu jo priimti.

HEDA. Bet aš galiu. *(Bertei)* Pakvieskite asesorių.

B e r t ė išeina

HEDA *(greit, pakuždomis).* Paketas, Tesmanai! *(Stveria jį nuo taburetės)*

TESMANAS. Taip, duok čia!

HEDA. Ne, ne, aš jį pasaugosiu tuo tarpu. *(Nueina prie rašomojo stalo ir įkiša paketą į knygų lentyną)*

Tesmanas skubėdamas negali užsimauti pirštinių. Iš prieškambario įeina a s e s o r i u s B r a k a s

HEDA *(jam linkteli).* Na, jūs — ankstyvas paukštis.

BRAKAS. Iš tiesų? *(Tesmanui)* O jūs jau ir vėl kažkur ruošiatės?

TESMANAS. Taip, man būtinai reikia pas tetas. Tik pamanykite... vargšė ligonė — mirties patale.

BRAKAS. Ak dieve brangus, nejaugi? Tai tik negaiškite dėl manęs. Tokiu rimtu momentu...

TESMANAS. Taip, iš tikrųjų aš turiu bėgti... Sudiel Sudie! *(Išskuba pro prieškambario duris)*

HEDA *(prieina arčiau).* Matyt, smarkiai pas jus šią naktį linksmintasi, ponas asesoriau?

BRAKAS. Man tikrai net nusirengti neteko, fru Heda.

HEDA. Ir jums neteko?

BRAKAS. Kaip matote. O ką gi Tesmanas pasakojo apie šios nakties nuotykius?

HEDA. Ak, tik nuobodžiausius niekus. Kad pas kažką užėję, kavą gėrę.

BRAKAS. Apie tuos kavininkus aš jau girdėjau. Bet Eilerto Liovborgo, kiek žinau, tenai nebuvo.

HEDA. Ne, jau prieš tai jį buvo nulydėję namo.

BRAKAS. Ir Tesmanas lydėjo?

HEDA. Ne, pasak jo, keletas kitų.

BRAKAS *(šypsosi).* Jorgenas Tesmanas tikrai patiklus žmogelis, fru Heda.

HEDA. Taip, šventa tiesa. Bet čia, matyt, būta kitaip.

BRAKAS. Taip, reikalas ne toks jau paprastas.

HEDA. Na tai sėskime, mielas asesoriau. Bus patogiau pasakoti. *(Atsisėda kairėje stalo pusėje, Brakas — prie išilginės pusės, netoli jos)* Nagi?

BRAKAS. Aš turėjau rimtų sumetimų pasekti, kur pasuko šiąnakt mano svečiai... Tikriau sakant, kai kurie iš jų.

HEDA. O su jais, matyt, buvo ir Eilertas Liovborgas?

BRAKAS. Turiu pripažinti... buvo.

HEDA. Dabar jūs mane iš tikrųjų sudominote...

BRAKAS. Ar jūs žinote, fru Heda, kur praleido likusią nakties dalį jis ir dar pora kitų?

HEDA. Jei galima, tai papasakokite.

BRAKAS. Kodėl gi ne, aišku, galima. Taigi jie nuėjo į vieną labai smagų vakarėlį.

HEDA. Į vieną iš triukšmingesnių?

BRAKAS. Kuo triukšmingiausių.

HEDA. Malonėkite plačiau, asesoriau...

BRAKAS. O Liovborgas iš anksto ten buvo pakviestas. Aš gerai žinojau. Iš pradžių jis atsisakė. Mat, kaip žinote, tapo nauju žmogum.

HEDA. Tiesa, ten pas Elvstedus. Bet vis dėlto nuėjo?

BRAKAS. Taip, matote, fru Heda... nelaimė, pas mane vakar vakare jis buvo pakiliai nusiteikęs...

HEDA. Taip, taip, girdėjau — įkvėpimas aplankė.

BRAKAS. Ir gana smarkus įkvėpimas. Na, ir, matyt, jis pakeitė savo nusistatymą. Mes, vyrai, deja, ne visada tokie principingi, kokie turėtume būti.

HEDA. Bet jūs, asesoriau Brakai, juk tikriausiai esate išimtis. Vadinasi, Liovborgas?..

BRAKAS. Na, trumpai drūtai... baigėsi tuo, kad jis nuleido inkarą freken Dianos salone.

HEDA. Freken Dianos?

BRAKAS. Freken Dianos, kuri surengė vakarėlį rinktiniam draugių ir gerbėjų rateliui.

HEDA. Ar ta su rudais plaukais?

BRAKAS. Ta pati.

HEDA. Lyg ir... dainininkė?

BRAKAS. Na taip... ir dainininkė. Ir, be to, fru Heda, didelė medžiotoja... vyrų medžiotoja. Tikriausiai jūs girdėjote apie ją. Eilertas Liovborgas buvo vienas karščiausių jos globėjų... savo žydėjimo metu.

HEDA. O kaip ta istorija baigėsi?

BRAKAS. Rodos, ne itin draugiškai. Freken Diana, girdėjau, nuo labai lipšnaus priėmimo perėjusi prie peštynių...

HEDA. Su Liovborgu?

BRAKAS. Taip. Jis apvagino Dianą ar jos drauges. Tvirtino, jog jam dingus piniginė ir dar kažkokie daiktai. Žodžiu, pakėlęs baisų triukšmą.

HEDA. O kuo tat baigėsi?

BRAKAS. Baigėsi, kaip čia jums pasakius, visuotinėmis peštynėmis tarp damų ir kavalierių. Laimė, kad pagaliau atvyko policija.

HEDA. Ir policija atvyko?

BRAKAS. Taip. Vis dėlto šis pokštas brangiai kaštuos tam pasiutėliui Liovborgui.

HEDA. Šit kaip!

BRAKAS. Sako, jis priešinęsis valdžios pareigūnams. Vienam policininkui tartum antausį kirtęs ir švarką perplėšęs. Taip jis galiausiai atsidūrė nuovadoje.

HEDA. O iš kur jūs visa tai žinote?

BRAKAS. Iš pačios policijos.

HEDA *(žiūri prieš save)*. Štai kas dėjosi. Vadinasi, galvos nebuvo apsikaišęs vynmedžio lapais.

BRAKAS. Vynmedžio lapais, fru Heda?

HEDA *(kitu tonu)*. Bet pasakykite man, asesoriau, kodėl jums taip knieti sekti Eilertą Liovborgą ir šniukštinėti apie jį?

BRAKAS. Pirmiausia, man negali visiškai nerūpėti, jei per tardymą paaiškės, kad jis ten pateko tiesiog iš manęs.

HEDA. Vadinasi, ir tardymo galima tikėtis?

BRAKAS. Aišku. Beje, dėl jo vieno aš taip nesirūpinčiau. Bet mano, kaip namų bičiulio, pareiga pilnutinai nušviesti judviem su Tesmanu naktines Liovborgo išdaigas.

HEDA. O kam tai, asesoriau Brakai?

BRAKAS. O tam, kad aš smarkiai įtariu, jog jis nori pasinaudoti jumis, taip sakant, kaip priedanga.

HEDA. Bet iš kur jums šita mintis?

BRAKAS. Dieve mano, mes gi ne akli, fru Heda. Pamatysite! Ta fru Elvsted ne taip jau greitai išvažiuos iš miesto.

HEDA. Na, jei tarp jų kas nors ir būtų, tai juk užtektų ir kitų vietų, kur jie galėtų susitikti.

BRAKAS. Bet ne šeimose. Visų padorių namų durys nuo dabar Liovborgui vėl bus uždarytos.

HEDA. Ir mano namų taip pat, jūsų manymu?

BRAKAS. Taip pat. Prisipažinsiu, man būtų daugiau negu nemalonu, jei šis ponas ir ateity čia lankytųs. Jei-

gu jis, kaip nereikalingas... ir pašalinis žmogus... brautųsi į...

HEDA. ...į trikampį?

BRAKAS. Teisybė. Tada aš turėčiau likti benamis.

HEDA *(žiūri į jį šypsodamasi).* Vadinasi, vienas gaidys kieme — toks jūsų tikslas.

BRAKAS *(palengva nulenkia galvą ir prislopina balsą).* Taip, toks mano tikslas. Ir dėl šio tikslo aš kovosiu... visomis priemonėmis, esančiomis mano žinioje.

HEDA *(liaujasi šypsojusis).* Jūs iš tikrųjų pavojingas žmogus... jei reikalai šitaip susiklosto.

BRAKAS. Manote?

HEDA. Taip, pradedu manyti. Ir galiu iš širdies džiaugtis... kad kol kas nesu jūsų naguose.

BRAKAS *(dviprasmiškai juokiasi).* Taip, taip, fru Heda... gal ir jūsų teisybė. Kažin, ar tokiu atveju aš nesugebėčiau šio to iškapstyti.

HEDA. Bet klausykite, asesoriau Brakai! Tai skamba bemaž kaip grasinimas.

BRAKAS *(atsistoja).* Anaiptol! Trikampis... matot, tvirčiausias, jeigu jis sudaromas savanoriškai.

HEDA. Tokia ir mano nuomonė.

BRAKAS. Na, tai pasakiau visa, ką turėjau pasakyti. O dabar reikia skubėti namo. Sudie, fru Heda! *(Eina prie stiklinių durų)*

HEDA *(atsistoja).* Jūs einate per sodą?

BRAKAS. Taip, čia man trumpesnis kelias.

HEDA. Žinoma, drauge ir slaptas kelias.

BRAKAS. Teisybė. Aš nesu slaptų kelių priešininkas. Kartais jie būna gana pikantiški.

HEDA. Kai šaudoma ne tuščiais šoviniais, ar ne?

BRAKAS *(tarpdury nusijuokia).* Ak, juk niekas nešaudo į savo romius gaidžius!

HEDA *(taip pat juokiasi).* Sergėk dieve... jei yra tik tas vienas, tai...

Abu juokiasi, atsisveikindami nusilenkia. Jis išeina. Jį išleidusi, Heda uždaro duris. Valandėlę stovi rimta ir žiūri pro langą. Paskui nueina prie galinio kambario ir pro užuolaidą žvilgteli į vidų. Po to prieina prie rašomojo stalo, išima iš knygų lentynos Liovborgo paketą ir pradeda vartyti. Už durų, prieškambaryje, pasigirsta skardus B e r t ė s balsas. Heda atsisuka ir įsiklauso. Paskui greit užrakina stalčiuje paketą ir raktą padeda ant rašymo reikmenų

E i l e r t a s L i o v b o r g a s, apsivilkęs apsiaustu ir laikydamas rankoje skrybėlę, plačiai atidaro duris iš prieškambario. Jis atrodo kiek sumišęs ir susijaudinęs

LIOVBORGAS *(atsigręžęs į prieškambarį).* O aš jums sakau, kad įeisiu, turiu įeiti! Taip! *(Jis uždaro duris, atsisuka, pamato Hedą, iš karto susivaldo ir pasisveikina)*

HEDA *(prie rašomojo stalo).* Na, ponas Liovborgai, jūs vėlokai ateinate pasiimti Teos.

LIOVBORGAS. Arba ankstokai pas jus. Atleiskite.

HEDA. Iš kur žinote, kad ji dar pas mane?

LIOVBORGAS. Jos bute sužinojau, kad jos visą naktį nebuvo namie.

HEDA *(eina prie saloninio stalo).* Ar žmonių, su kuriais kalbėjote, tonas jums neatrodė keistas?

LIOVBORGAS *(žiūri į ją klausiamai).* Neatrodė keistas?.

HEDA. Aš noriu pasakyti, ar iš tono neatrodė, kad jie ką nors turėtų galvoje?

LIOVBORGAS *(staiga supranta).* Ak taip, iš tikrųjų! Aš ir ją tempiu žemyn! Šiaipjau nieko nepastebėjau... Tesmanas, matyt, dar neatsikėlęs?

HEDA. Atrodo, ne...

LIOVBORGAS. Kada jis grįžo?

HEDA. Baisiai vėlai.

LIOVBORGAS. Ar jums ką nors pasakojo?

HEDA. Taip, girdėjau, kad pas asesorių šauniai linksminotės.

LIOVBORGAS. Daugiau nieko?

HEDA. Ne, rodos, nieko. Beje, buvau baisiai miegūsta...

Įeina F r u E l v s t e d, praskyrusi galinio kambario durų užuolaidas

FRU ELVSTED *(pasukdama prie jo).* O, Liovborgas! Pagaliau!..

LIOVBORGAS. Taip, pagaliau. Ir per vėlai.

FRU ELVSTED *(išsigandusi žiūri į jį).* Kas per vėlai?

LIOVBORGAS. Viskas per vėlai. Aš žuvęs.

FRU ELVSTED. O ne... nesakyk taip!

LIOVBORGAS. Tu tą pat sakysi, kai išgirsi...

FRU ELVSTED. Aš nieko nenoriu išgirsti.

HEDA. Gal jūs norėtumėte vienudu pasikalbėti? Tuomet aš išeinu.

LIOVBORGAS. Ne, likite... likite ir jūs. Aš jus prašau.

FRU ELVSTED. Bet aš sakau: nieko nenoriu išgirsti.

LIOVBORGAS. Ne apie šios nakties nuotykius kalbėsiu, ne.

FRU ELVSTED. O apie ką gi?..

LIOVBORGAS. Apie tai, kad mūsų keliai dabar turi išsiskirti.

FRU ELVSTED. Išsiskirti!

HEDA *(nejučiom).* Aš tai žinojau!

LIOVBORGAS. Matai, Tea, man tavęs jau nebereikia.

FRU ELVSTED. Ir tu sakai man į akis! Manęs nebereikia! Argi aš nebegaliu padėti tau, kaip ir anksčiau? Argi mes toliau nebedirbsime kartu?

LIOVBORGAS. Daugiau aš neketinu dirbti.

FRU ELVSTED *(pasimetusi)*. Tai kam tada reikalingas mano gyvenimas?

LIOVBORGAS. Toliau pamėgink taip gyventi, tartum niekada manęs nebūtum pažinojusi.

FRU ELVSTED. Bet aš juk negaliu!

LIOVBORGAS. Pabandyk, Tea. Grįžk namo...

FRU ELVSTED *(labai susijaudinusi)*. Nieku gyvu! Kur tu esi, ten ir aš noriu būti... Nesileisiu šitaip išvejama! Aš noriu būti čia... drauge su tavimi, kai pasirodys knyga.

HEDA *(pusbalsiu, susidomėjusi)*. Aha, knyga... taip!

LIOVBORGAS *(žiūri į ją)*. Mano ir Teos knyga. Juk ji m ū s ų.

FRU ELVSTED. Taip, aš jaučiu, kad ji mūsų. Todėl aš ir turiu teisę būti su tavim, kai ji pasirodys! Aš noriu kartu patirti, kaip tau su kaupu bus grąžinta pagarba ir šlovė. Ir džiaugtis... džiaugtis noriu su tavim kartu.

LIOVBORGAS. Tea, mūsų knyga niekuomet nepasirodys.

HEDA. A!

FRU ELVSTED. Nepasirodys!

LIOVBORGAS. Jau nebegalės pasirodyti.

FRU ELVSTED *(su baugia nuojauta)*. Liovborgai... ką tu padarei su sąsiuviniais?

HEDA *(įtemptai žiūri į jį)*. Sąsiuviniai, taip?..

FRU ELVSTED. Kur tu juos dėjai?

LIOVBORGAS. Ak Tea... verčiau neklausk.

FRU ELVSTED. Ne, ne, aš noriu žinoti. Turiu teisę tuojau pat sužinoti.

LIOVBORGAS. Sąsiuvinius... Na taip... sąsiuvinius sudraskiau į skutelius.

FRU ELVSTED *(sušunka)*. Ak, ne, ne!..

HEDA *(nejučiom)*. Bet juk tai visai ne...

LIOVBORGAS *(žiūri į ją)*. ...netiesa, manot?

HEDA *(susigriebia)*. Taip. Žinoma. Jeigu jūs pats sakote. Bet pasirodė taip neįtikima...

LIOVBORGAS. O vis dėlto tiesa.

FRU ELVSTED *(grąžo rankas)*. O dieve... dieve! Heda... Savo veikalą sudraskyti į skutelius!

LIOVBORGAS. Aš savo gyvenimą sudraskiau. Tad savo gyvenimo darbą juo labiau galėjau...

FRU ELVSTED. Ir tu sudraskei šiąnakt!

LIOVBORGAS. Juk girdi. Į skutelius. Ir pasėjau į fiordą. Toli, toli. Tenai bent tyras jūrų vanduo. Tegu sau plaukia... genami srovių ir vėjo. O po valandėlės ims skęsti. Vis gilyn ir gilyn. Kaip ir aš, Tea.

FRU ELVSTED. Žinai, Liovborgai, tavo poelgis su knyga... Visą gyvenimą man rodysis, lyg būtum kūdikį nužudęs.

LIOVBORGAS. Tavo tiesa! Panašu į kūdikio nužudymą.

FRU ELVSTED. Bet, kaip tu galėjai!.. Juk tas kūdikis kartu ir mano.

HEDA *(vos girdimai)*. Ai, kūdikis...

FRU ELVSTED *(sunkiai alsuodama)*. Vadinasi, baigta. Taip, taip, aš dabar išeinu, Heda.

HEDA. Betgi tu dar neišvažiuoji?

FRU ELVSTED. Ak, pati nežinau, ką darau. Kur tik žvelgiu — viena tamsybė. *(Išeina per prieškambarį)*

HEDA *(valandėlę patylėjusi)*. Vadinasi, nepalydėsite jos namo, ponas Liovborgai?

LIOVBORGAS. Aš? Gatvėmis? Kad žmonės pamatytų ją su manim?

HEDA. Aš juk nežinau, kas dar šiąnakt įvyko. Nejau kas visai nebepataisoma?

LIOVBORGAS. Ši viena naktis niekuo dėta. Aš puikiai žinau. Bet reikalas t a s, kad aš nebenoriu toliau taip gyventi. Nebenoriu pradėti iš naujo. Ji užgesino manyje gyvenimo geismą ir ryžtą gyventi.

HEDA *(žiūri prieš save).* Ši miela kvailutė prikišo nagus prie žmogaus likimo. *(Žiūri į jį)* Bet vis dėlto kaip galėjote būti jai toks beširdis!

LIOVBORGAS. Ak, nesakykite, kad beširdis!

HEDA. Imti ir sunaikinti tai, kas tiek laiko užpildė jos sielą. Ar tai nėra beširdiška!

LIOVBORGAS. Jums, Heda, galiu pasakyti tiesą.

HEDA. Tiesą?

LIOVBORGAS. Bet pirma pažadėkite man, duokite žodį, kad Tea niekada nieko nesužinos, ką jums dabar patikėsiu.

HEDA. Duodu.

LIOVBORGAS. Gerai. Tad jums pasakysiu, jog netiesa, ką čia neseniai pasakojau.

HEDA. Apie tuos sąsiuvinius?

LIOVBORGAS. Taip. Aš jų nesudraskiau į skutelius. Ir nenusviedžiau į fiordą.

HEDA. Taip, taip... Bet... kurgi jie?

LIOVBORGAS. Ir vis dėlto aš juos sunaikinau. Visiškai, Heda!

HEDA. Nesuprantu.

LIOVBORGAS. Tea sakė, jog tas mano poelgis jai atrodo kaip kūdikio nužudymas.

HEDA. Taip... tą ji sakė.

LIOVBORGAS. Bet nužudyti savo kūdikį dar nėra visų blogiausia, ką jam gali padaryti tėvas.

HEDA. Š i t a i... nėra visų blogiausia?

LIOVBORGAS. Ne. Aš kaip tik ir norėjau pasigailėti Teos, kad ji neišgirstų to, kas užvis blogiausia.

HEDA. O kas gi yra užvis blogiausia?

LIOVBORGAS. Įsivaizduok, Heda, paryčiais... po šiurpiai praleistos nakties grįžta vyras pas savo kūdikio motiną ir sako: klausyk, buvau ten ir ten, tokiose ir tokiose vietose. Ir mūsų kūdikis buvo su manim kartu... Tokiose ir tokiose vietose. Ir kūdikis dingo. Dingo be pėdsakų. Velniai žino, į kokias rankas pateko. Visi darė su juo, ką norėjo.

HEDA. Bet... blaiviai pasvarsčius... čia turime reikalo tik su knyga...

LIOVBORGAS. Šioje knygoje gyveno tyra Teos siela.

HEDA. Taip, suprantu.

LIOVBORGAS. Tada jūs gal ir tai suprasit, kad mano ir jos santykiai nebeturi ateities.

HEDA. O kokiu keliu dabar eisite?

LIOVBORGAS. Jokiu. Tik žiūrėsiu, kaip baigti visą šią istoriją. Juo greičiau, juo geriau.

HEDA *(žengia žingsnį artyn).* Liovborgai, klausykite... Ar negalėtumėte pasistengti, kad... kad išeitų gražiai?

LIOVBORGAS. Gražiai? *(Šypsosi)* Apsikaišęs galvą vynmedžio lapais, kaip jūs kadaise vaizdavotės...

HEDA. O ne. Vynmedžio lapais... aš jau netikiu. Bet vis dėlto gražiai! Tik v i e n ą kartą!.. Sudie! Dabar eikite. Ir nebegrįžkite.

LIOVBORGAS. Sudie, ponia. Perduokite sveikinimus Jorgenui Tesmanui. *(Nori išeiti)*

HEDA. Ne, palaukite! Paimkite ką nors iš manęs atminimui. *(Nueina prie rašomojo stalo, atidaro stalčių ir*

dėžutę su pistoletais. Paskui grįžta prie Liovborgo, nešina pistoletu)

LIOVBORGAS *(žiūrėdamas į ją).* Šitą? Šitą atminimui?

HEDA *(iš lėto linkteli).* Ar pažįstate pistoletą? Kartą jis buvo nukreiptas į jus.

LIOVBORGAS. O kad tuomet būtumėte jį paspaudusi.

HEDA. Na! Dabar j ū s paspauskite.

LIOVBORGAS *(įsikiša pistoletą į vidinę švarko kišenę).* Dėkoju jums!

HEDA. Bet... gražiai, Eilertai Liovborgai. Tai svarbiausia. Pažadėkite man!

LIOVBORGAS. Lik sveika, Heda Gabler. *(Išeina per prieškambarį)*

Heda valandėlę klausosi prie durų. Paskui nueina prie rašomojo stalo, išsiima paketą su rankraščiu, žvilgteli į viršutinį popierių, ištraukia kelis lapus ir žiūri į juos. Po to suima viską, nusineša prie krėslo netoli krosnies ir atsisėda. Paketą pasideda ant kelių. Netrukus atidaro krosnies dureles ir išvynioja paketą

HEDA *(meta į ugnį vieną sąsiuvinį ir kužda).* Dabar sudeginsiu tavo kūdikį, Tea!.. Garbane! *(Įmeta į krosnį dar kelis sąsiuvinius)* Tavo ir Eilerto Liovborgo kūdikį. *(Įmeta visus kitus)* Dabar deginu... deginu kūdikį.

KETVIRTASIS VEIKSMAS

Tie patys Tesmanų kambariai. Vakaras. Svetainėje tamsu. Galinį kambarį apšviečia lempa, kabanti ten viršum stalo. Stiklinių durų užuolaidos užtrauktos

H e d a, apsivilkusi juodai, vaikšto po tamsų kambarį. Nueina į galinį kambarį ir pasuka į kairę. Pasigirsta keli pianino akordai. Paskui ji vėl pasirodo ir grįžta į svetainę

Iš kairės per galinį kambarį įeina B e r t ė, nešina degančia lempa, kurią pastato ant stalo prie salono kampinės sofos. Jos akys atrodo užverktos; ant jos kyko — juodi kaspinai. Tyliai ir atsargiai išeina į dešinę. Heda nueina prie stiklinių durų, patraukia kiek į šalį užuolaidą ir žiūri į tamsą

Netrukus iš prieškambario įeina f r e k e n T e s m a n, apsivilkusi gedulo drabužiais, su skrybėle ir šydu. Heda pasitinka ją ir paduoda jai ranką

FREKEN TESMAN. Taip, Heda, štai ateinu su gedulingu apdaru. Vargšė mano sesuo pagaliau baigė savo kančias.

HEDA. Kaip matote, aš jau žinau. Tesmanas atsiuntė man raštelį.

FREKEN TESMAN. Taip, jis man žadėjo. Bet aš maniau, kad turiu ateiti čia, pas Hedą... į gyvenimo namus... ir pati atnešti žinią apie mirtį.

HEDA. Labai miela iš jūsų pusės.

FREKEN TESMAN. Ak, ir kam Rina kaip tik d a b a r pasitraukė iš gyvųjų tarpo. Hedos namams nebūtų reikėję dengtis gedulu šiuo metu.

HEDA *(norėdama nukreipti kalbą).* Tikriausiai ji ramiai pasimirė, freken Tesman?

FREKEN TESMAN. Kaip gražiai... kaip ramiai ji užgeso. Ir kokia neapsakoma laimė, kad ji galėjo dar kartą pamatyti Jorgeną. Tinkamai su juo atsisveikinti... Ar jo vis dar nėra?

HEDA. Ne. Jis rašė, kad taip greit nelaukčiau. Bet jūs sėskite.

FREKEN TESMAN. Ne, dėkui, mieloji gerute Heda. Labai norėčiau. Tačiau tiek maža laiko. Kiek išgalėdama dabar turėsiu aprengti ją ir pašarvoti. Teguls į kapą gražiai išpuošta.

HEDA Gal galiu jums padėti?

FREKEN TESMAN. Ką jūs sau manote? Prie tokių dalykų Hedai Tesman nevalia nė pirštu prisiliesti. Nevalia apie tai net galvoti. Dabartiniu metu ne... nieku gyvu!

HEDA. Ak, mintys... joms negalima įsakyti...

FREKEN TESMAN *(tęsdama).* Dievuli mano, taip jau esti margajame pasaulyje. Ten Rinai reikia siūti įkapes. Ir čia, kiek jaučiu, netrukus irgi reikės šį tą siūti, bet, žinoma, visai ką kita... ačiū dievui!

J o r g e n a s T e s m a n a s įeina pro prieškambario duris

HEDA. Gerai, kad pagaliau grįžti.

TESMANAS. Tu čia, teta Jule? Pas Hedą? Mat kaip!

FREKEN TESMAN. Aš jau buvau beišeinanti, mielas vaike. Na, ar viską parūpinai, ką man žadėjai?

TESMANAS. Ne, stačiai bijau, kad pusę tikriausiai būsiu pamiršęs. Rytoj vėl pas tave užbėgsiu. Šiandien visiškai susisuko galva. Negaliu susigaudyti.

FREKEN TESMAN. Bet, mielas Jorgenai, šitaip negalima.

TESMANAS. Na? O kaip, tavo nuomone?

FREKEN TESMAN. Tu turi *džiaugtis* liūdėdamas. Džiaugtis tuo, kas įvyko. Kaip aš džiaugiuosi.

TESMANAS. Ak taip, taip. Tu galvoji apie tetą Riną.

HEDA. Vieniša dabar jausitės, freken Tesman.

FREKEN TESMAN. Taip, pirmomis dienomis. Bet, tikiuosi, ne taip jau ilgai. Juk velionės Rinos kambarėlis, manau, neliks tuščias.

TESMANAS. Taip? Ką gi žadi įsileisti? Ką?

FREKEN TESMAN. Ak, vis jau atsiras kokia nors vargšė ligota būtybė, reikalinga globos ir slaugymo... deja.

HEDA. Ar jūs iš tikrųjų ir vėl norite užsidėti tokį kryžių?

FREKEN TESMAN. Kryžių! Tegul dievas atleidžia jums, mano vaike... juk man tai nebuvo joks kryžius.

HEDA. Bet jei ateis visai svetimas žmogus, tai...

FREKEN TESMAN. Ak, su ligoniais nesunku susibičiuliauti. Ogi man, man būtinai reikia žmogaus, dėl kurio galėčiau gyventi. Na, ačiū dievui... šiuose namuose taip pat atsiras kokio darbo senai tetai.

HEDA. Ak, tik nekalbėkite apie mus!

TESMANAS. Taigi, mat kaip, juk labai būtų gera mums visiems kartu, jeigu...

HEDA. Jeigu?..

TESMANAS *(neramiai)*. Ak, nieko. Viskas susiklostys. Tikėsimės. Ką?

FREKEN TESMAN. Taip, taip. Judviem, manau, reikia pasikalbėti. *(Šypsosi)* O Heda irgi turi tau ką pasakyti, Jorgenai. Sudie! Man laikas namo, pas Riną. *(Prie durų atsigręžia)* Dieve mano, kaip vis dėlto keista, kai pagalvoji! Dabar Rina ir pas mane, ir jau pas velionį Jokumą.

TESMANAS. Taigi, mat kaip, teta Jule! Ką?

Freken Tesman išeina pro prieškambario duris

HEDA *(seka Tesmaną šaltomis, tiriančiomis akimis).* Aš imu galvoti, kad tu dėl šios mirties labiau sielvartauji, negu ji.

TESMANAS. Ak, ne vien ši mirtis rūpi. Aš baisiai nerimauju dėl Eilerto.

HEDA *(skubiai).* Ar jam vėl kas nors atsitiko?

TESMANAS. Norėjau šiandien popiet užsukti pas jį ir pasakyti, kad rankraštis saugioje vietoje.

HEDA. Na? Ir neradai jo?

TESMANAS. Ne. Nebuvo namie. Bet paskui sutikau fru Elvsted, ir ji man papasakojo, kad jis šįryt buvo čia.

HEDA. Taip, ką tik tau išėjus.

TESMANAS. Ir sakė, jog suplėšęs rankraštį. Ką?

HEDA. Taip, tikino tuo.

TESMANAS. Bet, dieve mano, jis visai iš galvos išėjo. O tu, Heda, ko gero, ir nedrįsai jo grąžinti?

HEDA. Ne, rankraščio jis negavo.

TESMANAS. Bet, žinoma, jam pasakei, kad mes jį turime.

HEDA. Ne. *(Skubiai)* O gal tu fru Elvsted pasakei?

TESMANAS. Ne, nenorėjau. Bet jam pačiam reikėjo pasakyti. Žiūrėk, ims jis dabar ir pasidarys sau galą iš nusiminimo! Duokš, Heda, rankraštį! Tučtuojau dumsiu pas jį ir nunešiu. Kur dėjai paketą?

HEDA *(šaltai ir nejudėdama, atsirėmusi į krėslą).* Aš jo nebeturiu.

TESMANAS. Neturi! Susimildama, ką tai reiškia?

HEDA. Aš jį sudeginau... visut visą.

TESMANAS *(pašoka išsigandęs).* Sudeginai! Eilerto rankraštį sudeginai!

HEDA. Nerėk taip! Tarnaitė išgirs, ko gero.

TESMANAS. Sudeginai! Dieve gailestingas!.. Ne, ne, ne... visiškai negalimas dalykas!

HEDA. O vis dėlto taip yra.

TESMANAS. Bet ar žinai tu, ką padarei, Heda! Juk tai neteisėtas rasto turto pasisavinimas! Mat kaip! Taip, pasiklausk asesoriaus Brako — sužinosi.

HEDA. Geriausias patarimas: nekalbėk apie tai... nei asesoriui, nei kam nors kitam.

TESMANAS. Bet kaip tu galėjai padaryti tokį negirdėtą dalyką! Kaip tau šovė į galvą tokia mintis? Kas tau užėjo? Atsakyk! Ką?

HEDA *(sulaikydama vos pastebimą šypsnį).* Tai padariau tavo labui, Jorgenai.

TESMANAS. Mano labui!

HEDA. Kai šįryt parėjęs pasakojai, jog jis tau skaitęs...

TESMANAS. Na... ir?

HEDA. Tu prisipažinai, kad pavydi jam šito veikalo.

TESMANAS. Viešpatie, juk negalima taip raidiškai suprasti.

HEDA. Bet vis dėlto. Aš negalėjau pakęsti minties, kad kas nors kitas tave nustelbtų.

TESMANAS *(karštai, bet abejodamas ir nedrįsdamas džiaugtis).* Heda... nejau tiesa, ką sakai!.. Bet... bet... anksčiau aš niekada nepastebėjau šitokios tavo meilės. Mat kaip!

HEDA. Na, juk geriau, jeigu iškart sužinosi... kad kaip tik dabar... *(Staiga nutraukdama)* Ne, ne, pasiklausk tetos Julės. Ji tau paaiškins.

TESMANAS. Ak, man rodos, kad beveik suprantu tave, Heda! *(Suploja delnais)* Viešpatie, na... ar galėtų t a t būti! Ką?

HEDA. Bet nerėk taip. Tarnaitė, ko gero, išgirs.

TESMANAS *(juokdamasis, baisiai nudžiugęs).* Tarnaitė? Ne, kokia tu juokinga, Heda! Tarnaitė... juk tai Bertė! Aš pats lekiu papasakoti Bertei.

HEDA *(apimta nevilties, gniaužo rankas)* Ak, nebegaliu... tai mane žudo.

TESMANAS. Kas žudo, Heda? Ką?

HEDA *(šaltai, valdydamasi).* Visa ta... komedija, Jorgenai.

TESMANAS. Komedija? Kad aš taip iš širdies džiaugiuosi? Beje... Gal Bertei ir nieko nereikėtų sakyti.

HEDA. O vis dėlto... kodėl gi ne?

TESMANAS. Ne, ne, dar ne. Bet teta Julė būtinai turi tat sužinoti. O paskui ir t a i, kad mane Jorgenu pradedi vadinti! Mat kaip! Na ir džiaugsis teta Julė... na ir džiaugsis!

HEDA. Kai išgirs, kad Eilerto Liovborgo rankraštį sudeginau tavo labui!

TESMANAS. Ne, iš tikrųjų! Apie rankraštį, aišku, niekas neprivalo žinoti. Bet kad tu degi meile man — teta Julė būtinai turi sužinoti. Beje, labai įdomu, ar visada taip esti su jaunomis moterimis? Ką?

HEDA. Ir t o gali paklausti tetos Julės.

TESMANAS. Taip, progai pasitaikius, būtinai pasiklausiu. *(Vėl atrodo sunerimęs ir abejojąs)* Bet... bet rankraštis! Dieve mano, koks siaubas, kai pagalvoju apie vargšą Eilertą. Vis dėlto.

Fru Elvsted, apsivilkusi kaip per pirmąjį apsilankymą, su skrybėle ir apsiaustu, įeina pro prieškambario duris

FRU ELVSTED *(paskubom sveikinasi ir, labai susijaudinusi, sako).* Ak mieloji Heda, nepyk, kad vėl ateinu.

HEDA. Kas tau, Tea?

TESMANAS. Vėl kas nors negera Liovborgui? Ką?

FRU ELVSTED. Ak... aš baisiai bijau — matyt, jį ištiko nelaimė.

HEDA *(stveria ją už rankos).* Ar... tu manai?

TESMANAS. Viešpatie, bet... iš kur jums tokia mintis, fru Elvsted!

FRU ELVSTED. Aš girdėjau apie jį kalbant pensione... kaip tik tuo metu, kai įėjau. Ak, neįtikimiausi gandai šiandien sklinda apie jį mieste.

TESMANAS. Taip, tik pamanykite, ir aš girdėjau. O tuo tarpu galiu paliudyti, kad jis nuėjo tiesiog į namus ir atsigulė. Mat kaip!

HEDA. Na... o ką gi pensione sakė?

FRU ELVSTED. Ak, niekas man nepaaiškėjo. Ar jie patys nieko tikresnio nežinojo, arba... nutilo, mane pamatę. O pasiklausti nedrįsau.

TESMANAS *(vaikšto neramus pirmyn ir atgal).* Tikėkimės... tikėkimės, kad jūs, fru Elvsted, blogai nugirdote!

FRU ELVSTED. Ne, ne, aš esu tikra, kad buvo kalbama apie jį. Ir, rodos, minėjo ligoninę, ar...

TESMANAS. Ligoninę!

HEDA. Ne... negalimas dalykas!

FRU ELVSTED. Ak, aš taip dėl jo persigandau. Tada nuėjau į butą ir pasiteiravau apie jį.

HEDA. Ir tu g a l ė j a i ryžtis, Tea!

FRU ELVSTED. Taip, ką gi turėjau daryti? Man atrodė, ilgiau nebeištversiu tos nežinios.

TESMANAS. Bet jo, matyt, neradote? Ką?

FRU ELVSTED. Ne. Ir žmonės apie jį daugiau nieko nežinojo. Sakė, kad nuo vakar pietų negrįžęs namo.

TESMANAS. Nuo vakar! Tik pamanykite, ir kaip jie galėjo pasakyti tokį dalyką!

FRU ELVSTED. Ak, jam tikriausiai kas nors negera atsitiko — ne kitaip.

TESMANAS. Klausyk, Heda... o jeigu imčiau ir nueičiau į miestą, pasiteiraučiau vienur kitur?..

HEDA. Ne, ne... tik jau tu nesikišk.

Asesorius Brakas, laikydamas skrybėlę rankoje, įeina pro prieškambario duris, kurias Bertė atidaro ir įleidusi uždaro. Jis rimtas ir sveikinasi be žodžių

TESMANAS. Ak, tai jūs, mielas asesoriau? Ką?

BRAKAS. Taip, būtinai dar šiandien turėjau užeiti pas jus.

TESMANAS. Matau iš jūsų, kad teta Julė pranešė jums.

BRAKAS. Pranešė, tiesa.

TESMANAS. Matote! Argi ne liūdna? Ką?

BRAKAS. Na, mielas Tesmanai, nelygu kaip kas žiūri.

TESMANAS *(nedrąsiai pažvelgia į jį)*. Gal dar kas nors atsitiko?

BRAKAS. Deja, taip.

HEDA *(susidomėjusi)*. Kas nors liūdna, asesoriau Brakai?

BRAKAS. Taip pat... nelygu kaip kas žiūri, fru Tesman.

FRU ELVSTED *(nejučiom susijaudinusi)*. Ak, tai jau kas nors Eilertui Liovborgui!

BRAKAS *(žvilgteli į ją).* Iš kur jums ši mintis, fru Elvsted? Gal jau žinote ką nors?..

FRU ELVSTED *(sumišusi).* Ne, ne, ničnieko, bet...

TESMANAS. Viešpatie, greičiau sakykit!

BRAKAS (gūžteli pečiais). Mat... deja. Eilertas Liovborgas nugabentas į ligoninę. Ir, matyt, jau miršta.

FRU ELVSTED *(surinka).* Ak, dieve, dieve!..

TESMANAS. Į ligoninę! Ir jau miršta!

HEDA *(nejučiom).* Taip greit, vadinas!..

FRU ELVSTED *(atmanuodama).* Ir mes turėjome skirtis nesusitaikę, Heda!

HEDA *(kužda).* Bet, Tea... Tea!

FRU ELVSTED *(jos nepaisydama).* Greičiau pas jį. Turiu jį pamatyti, kol dar gyvas!

BRAKAS. Nepavyks, ponia. Nieko pas jį neįleidžia.

FRU ELVSTED. Ak, bent pasakykite, kas jam? Kas atsitiko?

TESMANAS. Juk ne jis pats!.. Ką?

HEDA. Jis pats... esu tikra.

TESMANAS. Heda... kaip tu gali šitaip!..

BRAKAS *(nenuleisdamas nuo jos akių).* Deja, atspėjote, fru Tesman.

FRU ELVSTED. O, koks siaubas!

TESMANAS. Vadinasi, pats! Mat kaip!

HEDA. Nusišovė!

BRAKAS. Taip pat atspėjote, fru Tesman.

FRU ELVSTED *(stengdamasi susivaldyti).* Kada, ponas asesoriau?

BRAKAS. Šiandien popiet. Tarp trečios ir ketvirtos.

TESMANAS. Dieve mano, bet... kur jis galėjo?.. Ką?

BRAKAS *(ne visai tvirtai).* Kur? Taip, mano mielas... greičiausiai savo bute.

FRU ELVSTED. Ne, negali būti. Aš ten buvau tarp šeštos ir septintos.

BRAKAS. Na, tai kur nors kitur. Tikrai nežinau. Girdėjau, kad jį rado, rado... Jis šovė sau... į krūtinę.

FRU ELVSTED. Baisu, baisu pagalvoti! Šitaip užbaik tu man!

HEDA *(Brakui).* Į krūtinę?

BRAKAS. Taip... kaip sakau.

HEDA. Vadinasi, ne į smilkinį?

BRAKAS. Į krūtinę, fru Tesman.

HEDA. Taip, taip... į krūtinę taip pat neblogai.

BRAKAS. Ką, ponia?

HEDA *(išsisukinėdama).* Ak... nieko, nieko.

TESMANAS. Ir žaizda, sakote, pavojinga gyvybei? Ką?

BRAKAS. Žaizda visiškai mirtina. Greičiausiai jo jau nebėra.

FRU ELVSTED. Taip, taip, aš nujaučiu! Nebėra! Nebėra! Heda!..

TESMANAS. Bet sakykite... iš kur jūs visa tai žinote?

BRAKAS *(nukirsdamas).* Iš vieno policijos pareigūno. Su juo man teko kalbėti.

HEDA *(garsiai).* Galų gale šauniai pasielgta!

TESMANAS *(išsigandęs).* Dėl dievo... ką tu kalbi, Heda!

HEDA. Aš sakau, kad vis dėlto gražu.

BRAKAS. Hm, fru Tesman...

TESMANAS. Gražu! Mat kaip!

FRU ELVSTED. Ak Heda, ir kaip tu čia gali kalbėti apie grožį!

HEDA. Eilertas Liovborgas suvedė sąskaitas su savim. Jis drįso padaryti, kas reikėjo padaryti.

FRU ELVSTED. Ne, tik jau nemanyk, kad t a i p buvo! Ką jis padarė, padarė netekęs proto.

TESMANAS. Nevilties apimtas padarė!

HEDA. O ne. Esu tikra.

FRU ELVSTED. O vis dėlto taip! Netekęs proto! Visai toks pat buvo, kai plėšė į skutelius mūsų sąsiuvinius.

BRAKAS *(apstulbintas).* Sąsiuvinius? Jūs turite galvoje rankraštį? Jį suplėšė į skutelius?

FRU ELVSTED. Taip, šiąnakt.

TESMANAS *(pakuždomis).* Ak Heda, tas amžinai mus persekios.

BRAKAS. Hm, vis dėlto keista.

TESMANAS *(pereina kambarį).* Kas galėjo pamanyti, kad Eilertas pasitrauks iš gyvenimo! Net nepalikęs to, kas būtų įamžinę jo vardą...

FRU ELVSTED. O, kad būtų galima iš naujo atkurti!

TESMANAS. Taip, iš tiesų, jei būtų galima! Nežinau, ką už tai atiduočiau...

FRU ELVSTED. Galgi ir pavyktų, ponas Tesmanai.

TESMANAS. O kaip?

FRU ELVSTED *(ieško savo drabužių kišenėse).* Štai, žiūrėkite. Aš išsaugojau atskirus lapelius, iš kurių jis man diktavo.

HEDA *(žengia žingsnį artyn).* Šit kaip!..

TESMANAS. Juos išsaugojote, fru Elvsted! Ką?

FRU ELVSTED. Taip, štai jie. Pasiėmiau išvažiuodama. Jie taip ir liko mano kišenėje...

TESMANAS. Nagi duokit pažiūrėti!

FRU ELVSTED *(paduoda jam šūsnį lapelių).* Bet jie taip sujaukti. Nežmoniškai sumaišyti.

TESMANAS. Įsivaizduokit, o jeigu mums vis dėlto pavyktų susigaudyti. Gal ir pavyks, jei vienas kitam padėsim...

FRU ELVSTED. O taip, bent pamėginkime...

TESMANAS. P a v y k s! Turi pavykti! Savo gyvenimą tam atiduosiu!

HEDA. Ką tu, Jorgenai? Savo gyvenimą?

TESMANAS. Taip, arba, tikriau sakant, visą savo laiką. Mano paties rinkiniai kol kas tegu palaukia. Supranti, Heda? Ką? Tai skola Eilerto atminimui, kurią turiu grąžinti.

HEDA. Gali būti.

TESMANAS. O dabar, mieloji fru Elvsted, susiimkime. Viešpatie, ką gi padės, jei krimsimės dėl to, kas jau įvyko. Ką? Pasistenkime vėl atgauti tą sielos ramybę, kad...

FRU ELVSTED. Taip, taip, ponas Tesmanai, stengsiuos kiek įmanydama.

TESMANAS. Na, tad eime. Tuojau peržiūrėkime tas pastabas. Kur sėsime? Čia? Ne, geriau ten, galiniam kambary! Atleiskite, mielas asesoriau! Prašom, fru Elvsted.

FRU ELVSTED. Ak dieve... o jeigu mums vis dėlto pavyktų!

Tesmanas ir fru Elvsted nueina į galinį kambarį. Ji nusiima skrybėlę ir nusivelka apsiaustą. Abu susėda prie stalo, viršum kurio kaba lempa, ir uoliai įsigilina į popierius. Heda nueina prie krosnies ir atsisėda į krėslą. Netrukus prieina prie jos Brakas

HEDA *(pusbalsiu).* Ak asesoriau... kokiu išsivadavimu dvelkia t a i, kas ištiko Eilertą Liovborgą!

BRAKAS. Išsivadavimu, fru Heda? Taip, jam išsivadavimas; tiesa...

HEDA. Aš galvojau apie save. Išsivadavimas, žinant, kad šiame pasaulyje vis dėlto dar galimas laisvos valios drąsus poelgis. Poelgis, ant kurio savaime krinta grožio atšvaitas.

BRAKAS *(šypsosi).* Hm... mieloji fru Heda...

HEDA. Ak, jau žinau, ką pasakysite. Jūs irgi specialistas, toks pat, kaip... na!

BRAKAS *(žiūri į ją, įsmeigęs akis).* Eilertas Liovborgas jums reiškė kur kas daugiau, negu jūs pati sau norite prisipažinti. O gal klystu?

HEDA. Aš jums neatsakysiu. Tik žinau, kad Eilertas Liovborgas drįso gyventi savu gyvenimu. Ogi dabar... tas didus jo poelgis! Pažymėtas romaus grožio ženklu! Jis ryžosi ir įstengė išeiti iš gyvenimo puotos... taip anksti.

BRAKAS. Apgailestauju, fru Heda... bet esu priverstas išvaduoti jus iš to gražaus paklydimo.

HEDA. Paklydimo?

BRAKAS. Iš kurio jūs, beje, ir šiaip netrukus būtumėte išvaduota.

HEDA. Na...' iš kokio?

BRAKAS. Jis ne... savo noru nusišovė.

HEDA. Ne savo noru!

BRAKAS. Ne. Eilertui Liovborgui ne visai taip buvo, kaip aš pasakojau.

HEDA *(susidomėjusi).* Kažką nutylėjote? O ką?

BRAKAS. Dėl vargšės fru Elvsted šį tą pasistengiau sušvelninti.

HEDA. O ką?

BRAKAS. Pirmiausia, kad jis jau iš tikrųjų mirė.

HEDA. Ligoninėje?

BRAKAS. Taip. Ir neatgavęs sąmonės.

HEDA. Ką dar nutylėjote?

BRAKAS. Kad tai atsitiko ne jo kambaryje.

HEDA. Na, šitai ne taip jau svarbu.

BRAKAS. Kažin. Turiu jums, matot, pasakyti, kad... Eilertas Liovborgas rastas nušautas... freken Dianos buduare,

HEDA *(nori pašokti, bet vėl susmunka).* Negalimas dalykas, asesoriau Brakai! Šiandien jis negalėjo vėl t e n būti!

BRAKAS. Šiandien po pietų jis ten buvo. Atėjo pareikalauti kažko, ką, pasak jo, ten jam paėmę. Paistė kažkokius niekus apie dingusį kūdikį...

HEDA. Aha... vadinasi, dėl to...

BRAKAS. Aš pamaniau, galbūt rankraščio ieškojo. Bet dabar girdžiu, kad pats jį sunaikino. Tad, matyt, piniginės.

HEDA. Greičiausiai... Ir ten... vadinasi, ten jį rado.

BRAKAS. Taip, ten. Su iššautu pistoletu vidinėje švarko kišenėje. Šūvis buvo mirtinas.

HEDA. Į krūtinę, taip.

BRAKAS. Ne, į pilvą.

HEDA *(žiūri į jį su pasišlykštėjimu).* To dar betrūko! Ko tik aš imuosi, viską tartum koks prakeikimas lydi t a i, kas juokinga ir bjauru.

BRAKAS. Ir dar ne viskas, fru Heda. Tai irgi bjauru.

HEDA. Kas gi?

BRAKAS. Pistoletą, kurį turėjo...

HEDA *(vos atgaudama kvapą).* Na! Kas?

BRAKAS. Jis bus pavogęs.

HEDA *(pašoka).* Pavogęs! Netiesa! Ne, ne!

BRAKAS. Ne kitaip. Jis b u s pavogęs... Tss!

Tesmanas ir fru Elvsted pakyla nuo stalo ir iš galinio kambario ateina į saloną

TESMANAS *(su popieriais abiejose rankose).* Klausyk, Heda... beveik nieko neįžiūriu ten, prie tos kabančios lempos. Mat kaip!

HEDA. Taip, aš manau,

TESMANAS. Ar negalėtume sėstelėti valandėlę prie tavo rašomojo stalo? Ką?

HEDA. Dėl manęs, prašom. *(Skubiai)* Ne, palauk! Leisk, pirma nukraustysiu.

TESMANAS. Ak, nereikia, Heda. Vietos užteks.

HEDA. Ne, ne. Leisk, sakau, pirma nukraustysiu... o šitą padėsiu ant pianino kol kas. Na va! *(Ištraukia iš knygų lentynos kažkokį daiktą, pridengtą natų lapais, uždeda dar kelis lapus ir viską išneša kairėn, į galinį kambarį)*

Tesmanas išdėlioja lapelius ant rašomojo stalo ir nuo stalo kampe pasiima lempą. Tesmanas ir fru Elvsted susėda ir vėl imasi darbo

(Grįžta ir, sustojusi už fru Elvsted kėdės, švelniai paliečia jos plaukus) Na, brangute Tea... kaip sekasi paminklas Eilertui Liovborgui?

FRU ELVSTED *(pažvelgia į ją nusiminusi).* Ak dieve... iš tikrųjų čia bus baisiai sunku susigaudyti.

TESMANAS. T u r i m susigaudyti. Kad ir kas būtų. O tvarkyti kitų popierius — tai kaip tik mano mėgstamiausias darbas.

Heda nueina prie krosnies ir atsisėda ant taburetės. Brakas stovi prie jos pasilenkęs, atsirėmęs į krėslą

HEDA *(kužda).* Ką jūs sakėte apie pistoletą?

BRAKAS *(patylomis).* Kad jis bus pavogęs.

HEDA. Kodėl būtinai pavogęs?

BRAKAS. Kadangi bet kokį kitą paaiškinimą reikia atmesti, fru Heda.

HEDA. Šit kaip.

BRAKAS *(žvilgteli į ją).* Liovborgas tikriausiai čia buvo užėjęs šįryt. Tiesa?

HEDA. Taip.

BRAKAS. Su juo buvote likus viena?

HEDA. Taip, valandėlę.

BRAKAS. Jam esant, nebuvot išėjusi iš kambario?

HEDA. Ne.

BRAKAS. Prisiminkit. Ar nė akimirkos nebuvot išėjusi?

HEDA. Taip, gal akimirką... į prieškambarį.

BRAKAS. O kur tuomet buvo dėžutė su pistoletais?

HEDA. Ji buvo žemai...

BRAKAS. Na, fru Heda?

HEDA. Dėžutė buvo ten, ant rašomojo stalo.

BRAKAS. O paskui pažiūrėjote, ar abu pistoletai tebėra?

HEDA. Ne.

BRAKAS. Nė nereikia. Aš mačiau pistoletą, rastą pas Liovborgą. Ir tuoj pažinau — jį buvau vakar matęs. O ir anksčiau.

HEDA. Gal jūs jį turite?

BRAKAS. Ne, jį turi policija.

HEDA. Kam policijai reikia to pistoleto?

BRAKAS. Kad aptiktų savininko pėdsakus.

HEDA. Jūs manote, kad jis gali būti rastas?

BRAKAS *(pasilenkia prie jos ir kužda).* Ne, Heda Gabler, kol aš tylėsiu — ne.

HEDA *(baikščiai žiūri į jį).* O jeigu jūs n e t y l ė s i t e, kas tada?

BRAKAS *(gūžtelėjęs pečiais).* Visuomet galima išeitis, kad pistoletas pavogtas.

HEDA *(tvirtai).* Verčiau mirti!

BRAKAS *(šypsosi).* Taip tik s a k o m a, bet n e d a r o m a.

HEDA *(neatsakydama).* O jeigu pistoletas nepavogtas... ir surandamas savininkas — kas tada?

BRAKAS. Taip, Heda... tada skandalas.

HEDA. Skandalas!

BRAKAS. Taip, skandalas... o jūs jo bijote kaip mirties. Aišku, atsidursite teisme. Jūs ir freken Diana. Ji turės duoti parodymus, kaip viskas įvyko. Ar tai buvo atsitiktinis šūvis, ar nužudymas. Gal jis norėjo išsitraukti iš kišenės pistoletą, kad jai pagrasintų? Ir tada pokštelėjo šūvis. Arba ji ištraukė pistoletą iš jo rankų, jį nušovė ir vėl įkišo jam į kišenę? Panašiai ji būtų galėjusi pasielgti. Smarki moteriška ta freken Diana.

HEDA. Bet m a n visi tie bjaurūs dalykai nerūpi.

BRAKAS. Ne. Bet jums reikės atsakyti į klausimą: kodėl davėte Eilertui Liovborgui pistoletą? Na, o kokios išvados bus padarytos iš to fakto, kad jūs jam davėte pistoletą?

HEDA *(nuleidžia galvą).* Tikrai. To nepagalvojau.

BRAKAS. Na, laimė, kol aš tyliu, pavojaus nėra.

HEDA *(pažvelgia į jį).* Vadinasi, aš jūsų rankose, asesoriau. Nuo šiol visiškai jūsų valdžioje.

BRAKAS *(dar tyliau kuždėdamas).* Heda, brangute... patikėkite... aš nepiktnaudžiausiu šia situacija.

HEDA. Bet vis dėlto jūsų valdžioje. Priklausoma nuo jūsų norų ir valios. Nelaisva. Vadinasi, nelaisva! *(Ūmai atsistoja)* Ne... šitos minties aš nepakęsiu! Niekada.

BRAKAS *(kiek pašaipiai žiūri į ją).* Juk paprastai žmonės sutinka su tuo, ko negali išvengti.

HEDA *(žiūrėdama taip pat).* Taip, galbūt. *(Eina prie rašomojo stalo ir, nuslopinusi nevalingą šypseną, pamėgdžioja Tesmaną)* Na? Ar pavyks, Jorgenai? Ką?

TESMANAS. Ak, dievai žino. Šiaip ar taip, darbo daug, ištisiems mėnesiams.

HEDA *(kaip pirma).* Mat kaip! *(Rankomis švelniai perbraukia fru Elvsted per plaukus)* Ar tau nekeista,

Tea? Dabar sėdi čia drauge su Tesmanu... kaip anksčiau sėdėdavai su Eilertu Liovborgu.

FRU ELVSTED. Ak viešpatie, kad tik pavyktų įkvėpti ir tavo vyrą.

HEDA. Nieko, tikriausiai pavyks... ilgainiui.

TESMANAS. Žinai ką, Heda... atrodo, iš tikrųjų pradedu kažką jausti. Bet tu sėsk vėl prie asesoriaus.

HEDA. O judviem ar nieko negalėčiau padėti?

TESMANAS. Ne, absoliučiai nieko. *(Pasuka galvą)* Ateity, mielas asesoriau, būkite toks geras ir pasirūpinkite, kad Heda nenuobodžiautų!

BRAKAS *(žvilgtelėdamas į Hedą).* Man bus nepaprastai malonu.

HEDA. Dėkoju. Bet dabar aš pavargusi. Eisiu ir prigulsiu valandėlę ant sofos.

TESMANAS. Taip, eik, brangute. Ką?

Heda įeina į galinį kambarį ir įėjusi užtraukia užuolaidas. Neilga pauzė. Staiga pasigirsta, kaip ji skambina pianinu pašėlusią šokio melodiją

FRU ELVSTED *(pašoka nuo kėdės).* Oi... kas ten!

TESMANAS *(bėga prie durų).* Heda, meilute, neskambink šiandien šokių! Pagalvok apie tetą Riną! Taip pat apie Eilertą!

HEDA *(iškiša galvą tarp užuolaidų).* Ir apie tetą Julę. Ir apie visą kompaniją... Tuojau nurimsiu. *(Vėl užtraukia užuolaidas)*

TESMANAS *(prie rašomojo stalo).* Iš tikrųjų jai gal nereikėtų matyti mūsų prie šio liūdno darbo. Žinote ką, fru Elvsted... kelkitės pas tetą Julę. Aš ateisiu ten vakarais. Ir ten mes galėsime dirbti. Ką?

FRU ELVSTED. Iš tiesų, šitaip gal būtų geriausia...

HEDA *(iš galinio kambario).* Aš puikiai girdžiu, ką tu kalbi, Tesmanai. Bet kaip aš čia praleisiu vakarus?

TESMANAS *(varto popierius).* Ak, asesorius Brakas tikrai bus toks malonus ir neatsisakys tavęs lankyti.

BRAKAS *(krėsle, linksmai šūkteli).* Mielai, fru Tesman! Kiekvieną vakarą! Mudu čia kuo puikiausiai leisim laiką!

HEDA *(aiškiai ir garsiai).* Taip, jūs kupinas vilčių, asesoriau? Jūs, vienintelis gaidys kieme...

Pokšteli šūvis. Tesmanas, fru Elvsted ir Brakas pašoka

TESMANAS. Ak, ji ten vėl darbuojasi su savo pistoletais! *(Atitraukia užuolaidas ir įbėga į kambarį. Fru Elvsted iš paskos)*

Heda, išsitiesusi ant sofos, guli negyva. Sąmyšis ir riksmas. Iš dešinės įeina persigandusi B e r t ė

TESMANAS *(šūkteli Brakui).* Nusišovė! Į smilkinį šovė! Mat kaip!

BRAKAS *(kone apalpęs krėsle).* Gailestingas dieve... juk šitaip n e d a r o m a!